

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.).

B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

הסכמה שבשתיקה

מדיניות אכיפת החוק על מתנחלים בשטחים

מארס 2001

מחקר וכתובה: רון דודאי

עריכה: יעל שטיין

עבודת שטח: מוסא אבו השהש, האשם אבו חסן, נגיב אבו רקייה, רסלאן מחאגינה

ריכוז מידע: מאיה ג'ונסטון, ליאור יבנה, נעה מן, נגה קדמן

מבוא

מעשי אלימות של מתנחלים ואזרחים ישראלים כלפי פלסטינים מתרחשים בשטחים כמעט מאז ראשית הכיבוש. בין הפעולות הבולטות בשנים שלפני האינתיפאדה הראשונה ניתן לציין את ההתנקשות בחיי שלושה ראשי ערים ערביות בגדה ב-1980, את הפשיטה על המכללה האסלאמית בחברון ביולי 1983, בה נהרגו שלושה סטודנטים ונפצעו רבים אחרים ואת ה"מחתרת היהודית" שתכננה לפוצץ מספר אוטובוסים ערביים ונתפסה על-ידי השב"כ ב-1984.

מאז תחילת האינתיפאדה ב-1987 נהרגו בשטחים 119 פלסטינים על-ידי מתנחלים ואזרחים ישראלים, 23 מהם קטינים. בתקריות רבות אחרות מתנחלים פצעו פלסטינים, פגעו ברכושם והתנכלו להם בצורות אחרות. במהלך החודשים האחרונים חלה עליית מדרגה בהיקף ובאינטנסיביות של פעולות אלימות אלה.

ברקע מעשים אלה עומדים היחס הסלחני ואוזלת היד המתמשכת בתחום אכיפת החוק של הרשויות הישראליות. נושא זה זכה לאחרונה להתעניינות תקשורתית רבה בעקבות שתי החלטות של בתי-המשפט הישראליים: הראשונה הייתה פסק-הדין של בית-המשפט העליון שהותיר על כנה את החלטת ועדת השחרורים לשחרר את יורם שקולניק, שהורשע ברצח פלסטיני כפות, לאחר שמונה שנות מאסר בלבד, החלטה עליה אמרה השופטת דורית ביניש, כי "תוצאה זו פוגעת ברגש הצדק ובערך של קדושת חיי אדם";¹ השנייה הייתה גזר דין של שישה חודשי עבודות שירות שהטיל בית-המשפט המחוזי, בעקבות עסקת טיעון, על נחום קורמן, שהורשע בהריגת ילד פלסטיני בן 11. על גזר דין זה אמר היועץ המשפטי לממשלה לשעבר, מיכאל בן-יאיר, כי הוא "לגמרי בלתי מובן".² אולם, החלטות אלה הן רק קצה הקרחון של תופעה נרחבת ומתמשכת, המשותפת לכל רשויות אכיפת החוק, המתעלמות מחובתה החוקית של ישראל, ככוח כובש, להגן על שלומה ובטחונה של האוכלוסייה הפלסטינית הנתונה לשליטתה.

הטיפול בעבירות שביצעו מתנחלים כלפי פלסטינים על-ידי רשויות אכיפת החוק זכה במהלך השנים לביקורת נוקבת מגורמים שונים. כך למשל, ועדת החקירה הממלכתית שהוקמה ב-1994 בעקבות הטבח במערת המכפלה בחברון, מתחה ביקורת חריפה על מדיניות אכיפת החוק בנוגע לעבירות של אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים וקבעה כי במשך השנים לא נעשו צעדים ממשיים לשיפורה, על אף התרעות חוזרות ונשנות.³ דו"ח שפירסם בצלם זמן קצר לפני הקמת הוועדה, קבע כי כל רשויות אכיפת החוק של השלטון הישראלי - הצבא, המשטרה, הפרקליטות ומערכת המשפט - נוקטות במדיניות בלתי מוצהרת של סלחנות, פשרנות ואי מיצוי הדין עם אזרחים ישראלים הפוגעים בתושבים פלסטינים בשטחים.⁴

מאז תחילת האינתיפאדה הנוכחית חלה עלייה תלולה בהתקפות של פלסטינים על מתנחלים, במהלכן ירו פלסטינים על כלי-רכב של מתנחלים ולעבר בתי מגורים, בין השאר בפסגות, חברון וגילה. מאז פרוץ האינתיפאדה ועד 15.3.01 נהרגו בשטחים 22 אזרחים ישראלים על-ידי פלסטינים, ואחרים נפצעו.

¹ בג"צ 89/01, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ועדת השחרורים ויורם שקולניק (טרם פורסם).

² הדברים נאמרו בתוכנית "פגישה אישית" בערוץ 3, 27.1.01.

³ דו"ח ועדת החקירה הממלכתית לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון, התשנ"ד 1994 (להלן דו"ח שמגר).

⁴ בצלם, אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בשטחים, ירושלים, מארס 1994, (להלן בצלם, אכיפת החוק).

כפי שיוסבר להלן, הקמת ההתנחלויות היא בלתי חוקית לפי הוראות המשפט הבינלאומי; עם זאת, אין בעובדה זו כדי להתיר לפגוע בהם כפרטים. פגיעה מכוונת באוכלוסייה אזרחית היא הפרה בוטה של עקרונות היסוד במשפט הבינלאומי. גם אם הדרישה הפלסטינית לפנות את ההתנחלויות במסגרת הסכמים עם ישראל היא לגיטימית, היא אינה יכולה להצדיק פגיעה בתושביהן; התנחלויות כמו פסגות או גילה, בהן שוכנת אוכלוסייה אזרחית הכוללת ילדים, אינן מהוות מטרה לגיטימית לפגיעה. בצלם מגנה כל פגיעה באזרחים, וקורא לרשות הפלסטינית לפעול בנחישות על מנת למנוע פגיעה מכוונת במתנחלים, לחקור מקרים כאלו ולהעמיד לדין את האחראים.

עם זאת, למותר לציין כי האלימות כלפי מתנחלים אינה מכשירה אלימות מצדם כלפי פלסטינים, למעט מקרים מובהקים של הגנה עצמית. בנוגע לפגיעות של פלסטינים במתנחלים ציינה ועדת שמגר: "אין בכל אלה כדי להצדיק הפרות חוק ועשיית דין עצמית, ואין מקום להתייחס לעבריינים בסלחנות ובהבנה. קיומה של האינתיפאדה אינו מצדיק השלמה עם רמיסת החוק, העלמת עין ממעשי עבירה, והרפיית המוטיבציה לאכיפת החוק".⁵

לאחר הסבר על מעמדם המשפטי של המתנחלים, יתאר דו"ח זה בחלקו הראשון את מעשי האלימות, לסוגיהם, של מתנחלים כלפי פלסטינים במהלך אירועי החודשים האחרונים. החלק השני של הדו"ח יעסוק באכיפת החוק של הרשויות הישראליות עליהם. בסוף חלק זה יובאו נתונים לגבי טיפול הרשויות במקרי מוות של פלסטינים שנהרגו על-ידי מתנחלים ואזרחים ישראלים.

⁵ דו"ח שמגר, עמ' 167.

המעמד המשפטי של המתנחלים

לפי נתוני "שלום עכשיו", מתגוררים בשטחים 200,650 אזרחים ישראלים, ב-145 התנחלויות.⁶ הקמת ההתנחלויות בשטחים על-ידי ישראל מנוגדת להוראות המשפט הבינלאומי האוסר על העברת אוכלוסייה משטח המדינה הכובשת לשטח הכבוש ועל עריכת שינויים של קבע שלא נועדו לטובת האוכלוסייה המקומית בשטח הכבוש.⁷

המתנחלים מתגוררים בשטחים הנתונים לממשל צבאי, שלא סופחו לשטח ישראל. למרות זאת, הם נהנים ממעמד חוץ-טריטוריאלי המאפשר להם, בין השאר, להישפט בבתי-משפט אזרחיים בישראל על-פי חוק העונשין הישראלי. זאת בעוד פלסטינים הנעצרים על-ידי ישראל נשפטים על פי החוק הצבאי. הסכמי אוסלו לא שינו את מעמדם של המתנחלים שכן הם הותרו בידי ישראל את הסמכות הבלעדית עליהם,⁸ ולרשות הפלסטינית אין סמכות שיפוט על אזרחים ישראלים גם כאשר הם מבצעים עבירה באזור שבשליטת הרשות הפלסטינית.⁹

המערכת המשפטית הישראלית מקנה למתנחלים שורה של זכויות משפטיות שאינן קיימות במערכת המשפט הצבאית לה כפופים הפלסטינים. תקופת המעצר של חשוד לפני הבאתו בפני שופט, הזכות להיפגש עם עורך דין, ההגנות העומדות לנאשם בעת המשפט, העונש המקסימלי הקבוע בחוק, שחרור אסירים לפני ריצוי מלוא תקופת העונש - כל אלה שונים באופן משמעותי בשתי מערכות המשפט, כשהמערכת הישראלית מעניקה זכויות והגנות רחבות יותר.¹⁰ מערכת המשפט הכפולה בשטחים יוצרת אפלייה בוטה: באותו שטח גיאוגרפי קיימות שתי מערכות משפט, כאשר זהותו הלאומית של אדם קובעת איזו מהן תחול עליו. העובדה שבין שתי מערכות המשפט קיימים פערים ברורים יוצרת מצב בו זהות הנאשמים משפיעה על הזכויות המגיעות להם ועל העונשים המוטלים עליהם.

ב-1995, בעקבות ביקורת שמתח ראש הממשלה יצחק רבין על אכיפת החוק הבלתי יעילה כלפי מתנחלים, הציע היועץ המשפטי לממשלה דאז, מיכאל בן-יאיר, להעביר את הדיון בחלק מהעבירות הביטחוניות של מתנחלים, כמו הפרת צווי הגבלה או צווי איסור נשיאת נשק, לבתי-המשפט הצבאיים בשטחים.¹¹ הצעתו לא התייחסה לעבירות פליליות, כמו פגיעות של מתנחלים בפלסטינים. בחוות דעתו, שהוגשה לממשלה, קבע בן-יאיר כי אכיפת החוק על מתנחלים אינה אפקטיבית, בין השאר בשל העובדה שהדיון בבתי-המשפט האזרחיים נמשך שנים רבות והעברת הדיון בעבירות אלה לבתי-משפט צבאיים תביא למיצוי הדין בתוך זמן קצר בהרבה.¹² לאחר דיונים ארוכים, ואל מול התנגדות נחרצת של צה"ל וגורמים אחרים, דחה לבסוף ראש הממשלה את המלצותיו של בן-יאיר וקבע כי מתנחלים החשודים בביצוע עבירות ביטחוניות ימשיכו להישפט בבתי-משפט אזרחיים בישראל. ראש הממשלה ביקש משר המשפטים דאז, דוד

⁶ נתוני צוות מעקב התנחלויות של שלום עכשיו, ירושלים, נובמבר 2000. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה המעודכנים לאוגוסט 2000, מתגוררים בשטחים 194,779 ישראלים.

⁷ בנוסף, מתגוררים 164,902 ישראלים (על פי שנתון סטטיסטי לירושלים 1998) באזורים שסופחו לישראל באזור ירושלים, בניגוד למשפט הבינלאומי, ואשר אינם נמצאים תחת שלטון צבאי.

⁸ ר' בין השאר סעיף 49 באמנת ז'נווה הרביעית. לפירוט בנושא זה ר' בצלם, ההתנחלויות בשטחים כהפרת זכויות אדם: היבטים משפטיים ועקרוניים, ירושלים, מארס 1997.

⁹ סעיף 12 (1) להסכם הביניים הישראלי-פלסטיני בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה, 28.9.95.

¹⁰ סעיף 1 (2b) לנספח 4 (פרוטוקול לעניינים משפטיים) להסכם הביניים.

¹¹ לפרוט ר' בצלם, אכיפת החוק, נספח 1, עמ' 111-115.

¹² "רבין יקבע אם להעביר את הטיפול בתיקים נגד מתנחלים לבתי משפט צבאיים", הארץ 16.3.95.

¹² "בן יאיר נחוש בדעתו שיש לדון מתנחלים החשודים בעבירות ביטחוניות בבתי דין צבאיים", הארץ 28.4.95.

ליבאי, להביא לממשלה הצעה לחיזוק הפרקליטות ובתי המשפט כך שהטיפול בעבירות אלה יהיה יעיל יותר ולפעול לזירוז הליכי ההבאה לדין של מתנחלים החשודים בעבירות ביטחוניות.¹³ חלק ניכר מהמתנחלים בשטחים נושא נשק אותו קיבל מצה"ל. מתנחלים אלה פועלים בכמה מסגרות:

- פלוגות הגנה מרחבית (הגמ"ר): יחידות ההגמ"ר הן יחידות מילואים, שהוקמו על-ידי צה"ל ופועלות בשטחים, במתכונת דומה ליחידות ההגנה המרחבית לאורך הגבולות עם ירדן, לבנון וסוריה.
 - שמירה בישוב: במסגרת זו מקבלים מתנחלים נשק מנשקיית הישוב ופועלים בכפוף לרכז הביטחון (רבש"צ) של הישוב. סמכויות רכוז הביטחון אינן כוללות פתיחה במרדף, על דעת עצמו, מחוץ לגבולות הישוב.¹⁴
 - חיילי מילואים המתגוררים בשטחים יכולים לפנות ליחידותיהם הצבאיות ולקבל אישור לשאת נשק של צה"ל גם בשעה שאינם בשירות מילואים פעיל.
- על פי דובר צה"ל, מתנחלים אלה פועלים על פי הוראות הפתיחה באש של הצבא ומבצעים מטווחים על פי פקודות הצבא.¹⁵ דרכי הפיקוח של צה"ל על נושאי הנשק במסגרות הללו אינן ברורות דיין. דובר צה"ל הסתפק באמירה כללית לפיה "צה"ל מתחקר רק אירועים של שימוש בלתי חוקי בנשק המובאים לידיעתו".¹⁶
- בנוסף למסגרות צבאיות אלה, מגורים או עבודה קבועה בשטחים מהווים עילה לקבלת רשיון נשק, לאקדח בלבד, ממשד הפנים.¹⁷

¹³ "רבין דוחה את הצעת בן יאיר להעמיד לדין מתנחלים בבתי משפט צבאיים", הארץ 17.7.95.

¹⁴ ר' סעיף 36 לנספח ה' להוראות הפיקוד העליון. ר' גם פס"ד ת"א 001802/96.

¹⁵ מכתב לבצלם מאפרת שגב, ראש מדור סיוע בדובר צה"ל, 9.1.01.

¹⁶ שם.

¹⁷ חוק כלי ירייה (תשי"ט).

חלק א': אלימות מתנחלים

בשנת 1998 פירסם היועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטיין, נוהל העוסק באכיפת החוק על מתנחלים בשטחים.¹⁸ הנוהל מפרט את נקודות החיכוך העיקריות בין ישראלים לפלסטינים בשטחים. אלה כוללות יישובים יהודים הנמצאים סמוך ליישובים פלסטינים, יישובים פלסטינים מבודדים, שטחים חקלאיים, מקומות קדושים ודרכים ציבוריות. הנוהל מתאר גם כמה מסוגי הפעולות האלימות הנפוצים של מתנחלים כלפי פלסטינים:

- פעולה אלימה שמטרתה פגיעה בנפש על-ידי ירי וזריקת אבנים;
- התפרעות אלימה בתוך יישובים פלסטינים שכוללת, בין השאר, ניפוץ שמשות, חבלה בכלי רכב, הפיכת דוכנים וכדומה;
- חסימת כבישים והפרות סדר בצירים ובצמתים.

הדברים הכתובים בנוהל מבוססים, למרבה הצער, על ניסיון רב שנים. עצם הכנת נוהל מיוחד ומפורט העוסק בנושא זה ומפרט את סוגי העבירות, מלמד על היותם של מעשי אלימות אלה תופעה נרחבת ומתמשכת. תמונה זו נכונה גם לגבי רוב מעשי האלימות של מתנחלים כלפי פלסטינים במהלך האינתיפאדה הנוכחית.

בחודשים האחרונים הזהירו כמה מראשי המתנחלים כי מתנחלים עלולים "לקחת את החוק לידיים" בשל העדר תחושת הביטחון שלהם וההרגשה שצה"ל אינו עושה די על-מנת להגן עליהם מפני פגיעות של פלסטינים. אזהרות כאלה הושמעו בפני קציני צבא בכירים וגורמים רשמיים אחרים. כך, לדוגמה, אמר דובר מועצת יש"ע, יהושע מור-יוסף, מייד עם פרוץ האינתיפאדה: "אנחנו פועלים בתיאום עם הצבא, אבל אם תהייה פעילות חריגה והמצב יחמיר, אנחנו מוכנים לפעול גם בעצמנו".¹⁹ מנכ"ל מועצת יש"ע, שלמה פילבר, אמר כי: "הפלסטינים צריכים להבין שאם הם משבשים לנו את החיים, גם אנחנו נשבש להם את החיים".²⁰ אורי אריאל, ראש מועצת בית אל, אמר: "אנו נמצאים בתקופה קשה ושוקלים את האפשרות לשמור על ביטחוננו בכוחות עצמנו באזור בית אל ובמקומות אחרים ביש"ע".²¹ בפגישה עם מח"ט שומרון הזהיר רב ההתנחלות איתמר נתן חי כי "אם ייהרג פה חס וחלילה עוד חייל או אזרח, נאבד שליטה, התושבים ירדו מהגבעות וינקמו בערבים באכזריות".²²

מעדויות שגבה בצלם מפלסטינים, עולה כי לפחות חלק מדברים אלה התממשו וכי מתנחלים פגעו בחייהם, בגופם וברכושם של פלסטינים.

בכמה אזורים בשטחים היקף הפגיעות בפלסטינים רחב יותר, בשנים האחרונות בכלל ובמהלך האינתיפאדה הנוכחית בפרט. בין מקומות אלה נמצאים ההתנחלות היהודית בחברון, אזור איתמר ויצהר, וההתנחלויות בדרום הר חברון.

מאז פרוץ האינתיפאדה ב-29.9.00 ידוע לבצלם על שישה פלסטינים לפחות שנהרגו בידי מתנחלים:²³

¹⁸ "נוהל אכיפת החוק והסדר לגבי ישראלים מפרי חוק באיו"ש ובאזח"ע", ספטמבר 1998; ר' גם התייחסות בחלק ב' של הדו"ח.

¹⁹ "המתנחלים: צה"ל פועל בצורה מינורית", ynet 2.10.00.

²⁰ "המתנחלים: נשבש לפלסטינים את החיים", ynet 8.10.00.

²¹ ערוץ 7, 5.2.01.

²² "זקוף קומתך קצין יהודי", הארץ 20.10.00.

²³ ייתכן ומספר הפלסטינים שנהרגו על-ידי מתנחלים גבוה יותר, שכן ישנם מקרים בהם נהרגו פלסטינים מבלי שיהיה ברור האם כוחות הביטחון הישראליים אחראים להריגתם או מתנחלים. מאחר ובחלק מהמקרים לא היו עדי ראיינה ודובר צה"ל אינו מדווח על הריגת פלסטינים על-ידי כוחות הביטחון, קביעה בנוגע לגורם האחראי אינה תמיד

- פאהד מוסטפא באכר עודה, בן 23, נהרג מירי בבידיא, ב-7.10.00-
 - פאריד מוסא עיסא נסאסרה, בן 28, נהרג מירי בבית פוריק ב-17.10.00-
 - מוסטפא מחמוד מוסא עליאן, בן 47, נהרג מיידוי אבנים ליד כפר מאלכ, ב-14.11.00-
 - מוחמד גיודה אבו עאסי, בן 27, נהרג מירי באזור התעשייה ארוז, ב-7.12.00-
 - מוחמד חמד עלי שלאש, בן 18, נהרג מירי באזור הכפר עאבוד, ב-17.12.00-
 - מוחמד נגיב מוחמד עבידו, נהרג מירי בבית חגי"י, ב-22.12.00-
- בנוסף, בחודשים האחרונים מתנחלים ירו ופצעו פלסטינים, יידו אבנים על מכוניות פלסטיניות, פגעו ברכוש, עקרו עצים, שרפו מסגד, פגעו בצוותים רפואיים פלסטינים, תקפו עיתונאים, מנעו מחקלאים להגיע לאדמתם וחסמו כבישים. להלן נביא עדויות של פלסטינים המתארות חלק מפגיעות אלה.

ירי והתפרעויות ביישובים פלסטינים

אחת מדרכי הפעולה הנפוצות של מתנחלים היא פעולה יזומה בתוך יישובים פלסטינים. במסגרת פעולות אלה, נכנסים מתנחלים לתוך איזורי מגורים כשהם יורים ומיידים אבנים על בתים, פוגעים ברכוש ומבצעים מעשי ונדליזם כמו שריפת מכוניות, ניפוץ שמשות וירי לעבר דוודי שמש. התפרעויות כאלו נעשות על-ידי יחידים או על-ידי קבוצות גדולות יותר.

כך, למשל, תיאר תושב בידיא:²⁴

8.10.00 - בשעה 21:15 בערב, נכנסו מתנחלים רבים שהגיעו מכיוון מזרח, מאזור אריאל, לכפר שלנו בידיא. הם באו בארבע מכוניות בערך, מסוג פורד, GMC, ואחרות, עמוסות מתנחלים שהתחילו לבצע מעשי הרס בכפר. כאשר התושבים ראו אותם הם הזעיקו את אנשי הכפר ברמקולים לבוא לכניסה המזרחית כדי להגן על הכפר. המתנחלים שרפו מספר חנויות במשך זמן מה. הם הסתלקו כשהתושבים החלו להתקבץ, ונעו מערבה, לעבר כפר מסחה - מרחק כשני קילומטרים מבידיא. הם החריבו, שרפו וירו, ואחר כך הסתלקו. כל זה נמשך בערך רבע שעה.

מספר יישובים בשטחים סבלו בחודשים האחרונים מהתנכלויות שיטתיות ונמשכות של מתנחלים. להלן שתי דוגמאות:

חברון

ההתנחלות בחברון מהווה, מאז הקמתה בשנת 1968, את אחד המוקדים העיקריים למעשי אלימות של מתנחלים כלפי פלסטינים, שהתגברו עם פרוץ האינתיפאדה הראשונה בשנת 1987.²⁵ שיאם של מעשים אלה היה בפברואר 1994 כאשר ברוך גולדשטיין, מתנחל מקריית ארבע, הרג 29 מתפללים מוסלמים במערת המכפלה.

ייחודה של התנחלות זו הוא בהיותה ההתנחלות היחידה הממוקמת בלב ליבה של עיר פלסטינית גדולה. בחברון מתגוררים כ-120,000 תושבים פלסטינים וכ-500 מתנחלים, המרוכזים במספר שכונות בתוך העיר.

בשל נוכחות המתנחלים בעיר, היתה חברון העיר הפלסטינית הגדולה היחידה שלא הועברה לשליטת הרשות הפלסטינית במהלך הפריסה מחדש של כוחות צה"ל בשטחים בשנים 1994-1995 ורק בשנת 1997 נכנסה לעיר הרשות הפלסטינית. בהסכם חולקה חברון לשני חלקים.²⁶ אזור 1H הועבר לשליטת הרשות הפלסטינית ואזור 2H, בו מתגוררים כ-30,000 פלסטינים וכל 500 המתנחלים, נותר בשליטה ישראלית מלאה. מעדויות שגבה בצלם, מדיווחים בתקשורת ומדו"חות של ארגון TIPH²⁷ עולה כי גם לאחר יישום ההסכם נמשכו מעשי האלימות ההדדיים בין תושביה הפלסטינים של חברון והמתנחלים הגרים בה.

נוכחות המתנחלים בעיר היתה גם הסיבה העיקרית, אם לא היחידה, להטלת עוצר על אזור 2H בחברון במהלך האינתיפאדה הנוכחית. העוצר הוטל ב-29.9.00. בחודשים אוקטובר-נובמבר הוא נמשך ברציפות למעט מספר הפסקות קצרות של כמה שעות. בדצמבר היו 12 ימי עוצר, ומאז

²⁴ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב-13.12.00.

²⁵ ר' בצלם, דו קיום בלתי אפשרי: זכויות האדם בחברון מאז הטבח במערת המכפלה, ירושלים ספטמבר 1995.

²⁶ הסכם בדבר הערכות מחדש בחברון, ינואר 1997.

²⁷ TIPH הוא כוח משקיפים בינלאומי שהוקם לאחר הטבח במערת המכפלה ב-1994, על יסוד הסכמה בין ישראל ואש"ף, על מנת לקיים מעקב אחר הצעדים להשלטת הסדר בעיר וכדי לתרום להשבת תחושת הביטחון של תושביה.

ישראל הטילה והסירה את העוצר עוד מספר פעמים. העוצר חל, תוך אפלייה בוטה, רק על האוכלוסייה הפלסטינית, בעוד המתנחלים המשיכו לנוע ללא הגבלה.²⁸ מעדויות שגבה בצלם מפלסטינים לגבי הנעשה בחברון בחודשים האחרונים עולה תמונה קשה של התנכלות שיטתית של מתנחלים לתושבים הפלסטינים. בין השאר, היו מקרים רבים של תקיפה, יידוי אבנים על בתי מגורים, השחתת סחורה בחנויות, הפיכת דוכנים, גרימת נזק לרכוש, ופגיעה באדמות חקלאיות. מתנחלים גם תקפו עיתונאים במספר מקרים. במהלך חלק מהאירועים היו הפלסטינים נתונים בעוצר ולא יכלו לצאת מבתיהם ולהגן על רכושם.

ירי במנסור ג'אבר, בן 12, תלמיד כיתה ז', תושב חברון

ביום שישי, 8.12.00, בשעות הבוקר, נהרגו שני מתנחלים תושבי חברון – רינה דידובסקי ואליהו בן-עמי – מירי פלסטיני באזור בית חג'י. מאוחר יותר באותו בוקר השתלטו עשרות מתנחלים על בית משפחתו של עטא ג'אבר, בשכונת אל-בקעה בחברון, הסמוכה להתנכלות בגבעת החרסינה. הבית נמצא בשלבי בנייה אחרונים והמשפחה עדיין לא עברה להתגורר בו באופן קבוע. תושבי השכונה מסרו לבצלם כי בשבועות שקדמו לאירוע זה הם סבלו מהתנכלויות רבות של מתנחלים, בעיקר תושבי גבעת החרסינה.

בשבת, בשעות הבוקר, הגיעו כ-25 מתנחלים גם לביתו של נאג'י ג'אבר, הנמצא במרחק של כ-400 מטרים מהבית עליו השתלטו המתנחלים. את שהתרחש לאחר מכן הוא תיאר לבצלם:²⁹

בני מנסור פתח את הדלת כדי להסתכל על הנעשה בחוץ, ובדיוק ברגע שהוא פתח את הדלת ירה בו אחד המתנחלים. מהירי נפצע מנסור בכף ידו השמאלית ובמותנו, והקליע יצא מהמותן השנייה.

לאחר הירי יצאתי החוצה עם אשתי וילדיי, וראיתי שלושה מתנחלים. אחד מהם נראה כבן 55, גבוה ומרכיב משקפיים, בעל זקן ושיער שיבה, ובעל מבנה גוף בינוני. השני היה גבוה עם משקפיים, פניו מאורכות וזקנו ארוך, כבן 35 שנים. השלישי היה צעיר יותר משניהם, בעל זקן ונראה לי כבן 30.

ראיתי את מנסור פצוע מהירי, שוכב על האדמה. במרחק של כחמישה-שישה מטרים ממנו עמדו שלושת המתנחלים. גיפ צבאי עמד במרחק של כ-10-15 מטרים.

העליתי את בני הפצוע על המכונית שלי ורציתי לנסוע לבית-החולים, אבל החיילים והמתנחלים הפריעו לי. החיילים אמרו לי שאסור לי לנסוע בגלל העוצר. המתנחלים עמדו עם הנשק שלהם וצעקו כל מיני דברים. יצאתי לכביש כשבני משפחתי ואני נושאים את בני הפצוע על-ידינו. הלכנו מרחק של כ-100 מטרים מהכביש העוקף, ואז הגיע אלינו איש המנהל האזרחי בשם אמנון שעבר במקרה במקום. הוא עצר, שמע מה שקרה והזמין אמבולנס צבאי שלקח את בני הפצוע עד לשכונת גילה בירושלים. בגילה העביר אמבולנס אזרחי את הילד ואותי לבית החולים הדסה עין כרם.

משפחתו של עטא ג'אבר קיבלה באותו יום צו מהמינהל האזרחי המכריז על הבניין כשטח צבאי סגור ואוסר את כניסתה אליו לשלושה חודשים. המשטרה עצרה את יהושע שני, חבר מועצת

²⁸ ר' בצלם, אזרחים במצור: הגבלות על חופש התנועה כענישה קולקטיבית, ירושלים ינואר 2001.
²⁹ העדות נגבתה על-ידי נג'יב אבו רקייה ב-10.12.00.

קריית ארבע, בחשד שירה בילד.³⁰ פרקליטות מחוז ירושלים הגישה נגדו כתב אישום המייחס לו חבלה בנסיבות מחמירות.³¹ יש לציין כי בשבת בבוקר הגישה עו"ד לאה צמל עתירה לשופט התורן בבית-המשפט העליון בתביעה לחייב את שר הביטחון והשר לביטחון פנים להפעיל את סמכותם על מנת להגן על עטא ג'אבר ורכושו מפני הפלישה הבלתי חוקית. השופט התורן דחה את בקשתה להגיש במועד זה את העתירה בטענה שלא מדובר בפיקוח נפש. לאחר הירי במנסור ג'אבר שבה עו"ד צמל לבית-המשפט, אז הורה השופט למשיבים להודיע אלו פעולות נקטו כדי לסלק את המתנחלים הפולשים.³²

עדותה של מייסון פייסל מחמוד אבו חדיד, ילידת 1970, תושבת חברון (2H)³³

מייסון אבו חדיד היא כיום המפרנסת היחידה של משפחה, שכן אחיה ואחיותיה אינם יכולים לעבוד בשל העוצר שהוטל על חברון. בשל עבודתה בבית-חולים, היא קיבלה אישור מישראל לנוע גם בזמן העוצר. בעדותה לבצלם מסרה על התנכלויות יומיומיות של מתנחלים:

לפני כשבוע, למיטב זכרוני ביום ראשון, 4.2.01, כאשר חזרתי מהעבודה לביתי בסביבות השעה 16:30, האיזור היה כרגיל תחת עוצר. הגעתי למחסום הצבאי בכניסה לאיזור 2H והצגתי את האישור שבידי. החיילים נתנו לי לעבור ללא בעיות. כשהגעתי למרחק של 50- מטר מהאיזור שנקרא "קנטרת אל-חמאם", הורו לי שני מתנחלים גברים, האחד כבן 30 והשני מבוגר, בסביבות גיל 50, לעצור ולחזור למקום ממנו הגעתי. הם פנו אלי בצורה מאיימת ובצעקות. פחדתי מהם מאוד. אמרתי להם שביתי קרוב מאוד למקום ושרשותי אישור כניסה לאיזור בזמן עוצר. הראיתי להם עם האצבע את הבית שלי. המתנחל הצעיר היכה אותי בכתפי באגרופו וניסה להוריד בכח את הצעיף המכסה את ראשי. התחלתי לצרוח ולצעוק, ואז הגיעו למקום ארבעה חיילים. החיילים ניסו לשכנע את שני המתנחלים בצורה מנומסת שיעזבו אותי. הם התווכחו ביניהם כמה דקות, אבל לא הבנתי מה הם אמרו כי הם דיברו בעברית ואני לא מבינה את השפה. אחרי כמה דקות אחד החיילים ניגש אלי ואמר לי בערבית לחפש דרך אחרת להגיע הביתה. הצגתי לו את האישור שברשותי והוא אמר לי שאין מה לעשות ושהוא לא מצליח לשכנע את שני המתנחלים לתת לי לעבור. כשניסיתי לסרב, שני המתנחלים התחילו לצרוח ולצעוק. למזלי החיילים עמדו ביני לבינם. אני פחדתי וחזרתי אחורה כדי לחפש דרך אחרת להגיע הביתה. הלכתי דרך שכונת א-שייך ב-1H, משם ירדתי לכיוון מסגד איבראהים (מערת המכפלה), ומשם הגעתי הביתה. כשהגעתי לפתח ביתי המתנחל הצעיר הסתכל עלי בצורה צינית וסימן לי בידיו שהוא הצליח להחזיר אותי. נכנסתי הביתה ולא התייחסתי אליו.

³⁰ "המתנחל החשוד שפצע קשה ילד בחברון הסגיר עצמו למשטרה", הארץ 11.12.00.

³¹ "כתב אישום נגד המתנחל שירה בנער", הארץ 11.12.00.

³² "מתנחלים ירו בילד בפלישה לבית בחברון", הארץ 10.12.00.

³³ העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-11.2.01.

עדותו של מורטדה מוסלם עבד רבו אבו עיישה, יליד 1925, תושב שכונת אל-חאווז - חברון³⁴

בבעלותי חנות בגדים כבר למעלה מארבעים שנה. החנות מצויה באזור שהיה בעבר מרכז העסקים של חברון. מאז הקמתה בסמוך של ההתנחלות "אברהם אבינו" עסקי התדרדרו. החנות נסגרת לעיתים קרובות בגלל הטלות עוצר, אלימות מצד המתנחלים, וסגירתו של רחוב א-שוהדא שמחבר בין החלק החדש של חברון לחברון העתיקה.

מאז תחילת האינתיפאדה הצבא הישראלי הטיל עוצר ממושך על אזור H2. כמו כן המתנחלים הגבירו את התקפותיהם על התושבים הפלסטיניים, התקפות המתרחשות בכל פעם שהצבא מסיר את העוצר. מתנחלים, גברים ונשים, זורקים אבנים על בעלי החנויות ועל העוברים והשבים. הם הופכים דוכני ירקות ומשחיתים את הסחורה. לפעמים הם מחרימים סחורה. נוכחותם של חיילים רבים באזור לא עצרה ואפילו לא גרמה להחלשות ההתקפות היומיות של המתנחלים. החיילים מתערבים רק כשפלסטיני שהותקף מנסה להגן על עצמו. מספר פעמים החיילים דחפו, הכו ואיימו לעצור פלסטינים שניסו להגן על עצמם מפני מתקפת המתנחלים.

בתחילת הרמדאן, לפני חודש, הוסר העוצר למספר שעות, ואני וסוחרים אחרים פתחנו את החנויות שלנו. בסביבות השעה 11:00 בבוקר, שמונה מתנחלות ושלושה מתנחלים הופיעו בחזית החנות שלי והתחילו להשליך את הבגדים על הרצפה. הם נכנסו לחנויות בגדים סמוכות וחזרו על אותה פעולה. כשהם סיימו לזרוק את הבגדים, חלק מהם החלו לקחת אותם מעבר למחסום. כשניסינו לעצור את הנשים שלקחו את הבגדים, החיילים, שמספרם היה למעלה מארבעים, עצרו אותי ואת החנוונים האחרים. אני ניסיתי לתפוס את אחת הנשים, אבל חייל כיוון את הרובה שלו לעברי.

חצי שעה לאחר מכן הגיעו למקום שמונה שוטרים שהדפו את המתנחלים עד שהם התרחקו מהמקום. ביקשנו מהשוטרים להחזיר את הבגדים המוחרמים, אבל נאמר לנו ללכת לתחנת המשטרה ליד מסגד איבראהים (מערת המכפלה). הלכנו לשם ונאמר לנו ללכת להתנחלות קריית ארבע ולדבר עם השוטר שם. היו אנשים שיעצו לנו לא ללכת לשם כי זה מסוכן, אז לא הלכנו.

חוארה

העיירה חוארה נמצאת בצפון השומרון ומתגוררים בה כ-4,000 תושבים. העיירה נמצאת בשטח B שבשליטה ביטחונית ישראלית. מסביב לחוארה הוקמו ההתנחלויות איתמר, ברכה, תפוח ויצהר. בין 6.10.00 - 8.11.00, הטיל צה"ל עוצר על חוארה. צה"ל נימק את הטלת העוצר בצורך להבטיח את תנועת המתנחלים באזור לאורך הכביש העובר בכפר.³⁵ לאחר מכן הטיל צה"ל עוצר על חוארה עוד שלוש פעמים לתקופות קצרות יותר. סך-הכל הוטלו עד כה 64 ימי עוצר.

בחודשים האחרונים היו נתונים תושבי חוארה להתקפות חוזרות ונשנות מצד מתנחלים המתגוררים בהתנחלויות הסמוכות. בפשיטות שערכו מתנחלים על היישוב הם תקפו בתי מגורים בירי ובאבנים, חיבלו בכלי רכב, גרמו נזק לרכוש ופגעו בבתי מלאכה ובחנויות. מתנחלים גם פתחו באש לעבר תושבי חוארה בזמן שעסקו במסיק זיתים בחלקות הסמוכות להתנחלות יצהר, עקרו

³⁴ העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו שהש ב-2.1.01.

³⁵ מכתב מהיועץ המשפטי של איו"ש של צה"ל למוקד להגנת הפרט, 15.11.00.

וכרתו עצים רבים ופגעו ביבול. בכמה מקרים תקפו מתנחלים כלי-רכב של תושבי חווארה מחוץ לעיירה.

בליל ה-12.10.00 הציתו מתנחלים את המסגד הגדול של העיירה. ראש עיריית חווארה, מוחמד עבד אל-רחמן בדאווי, מסר לבצלם פרטים אודות האירוע:

תושבים ראו מכונית לבנה מסוג מיצובישי, שהנהג שלה ועוד כמה מתנחלים שהיו איתו הציתו את המסגד. במסגד היו כחמישה שטיחים פרסיים, שהיו מגולגלים ומונחים ליד הקיר בו נמצא החלון דרכו שפכו המתנחלים את הבנזין והציתו את האש. האש התלקחה ושרפה את השטיחים המגולגלים ואת השטיחים האחרים שהיו פרושים על רצפת המסגד, וכן שרפה את ארונית ספרי הקודש. מחירם של השטיחים שנשרפו נאמד בעשרים אלף דולר בקירוב.³⁶

רבנים מהתנחלויות באזור התבטאו לגבי שריפת המסגד, באוזני מח"ט שומרון, אלוף-משנה יוסי אדירי. הרב יקי סביר, רב ההתנחלות אלון מורה, אמר כי "אחרי שיום קודם קברנו חבר, העובדה שבחווארה נשרף מסגד אחד בלבד ולא כל החמישה - זה מה שהיה צריך להפתיע אותך. מצדי אם עשרים מסגדים היו בוערים הייתי שמח פי כמה". הרב דוד דודקביץ', רבה של יצהר, אמר באותה הזדמנות כי "העובדה שלא כל חווארה עלתה באש - אם לא על ידך אז על-ידינו - היא הוכחה שהציבור פה מגלה איפוק אדיר".³⁷

עדותו של רומל מוחמד חסין שחרור, יליד 1963, תושב חווארה³⁸

בתאריך 21.11.00, בסביבות השעה 21:30, נכנסו ליישוב חווארה קרוב למאה ועשרים מתנחלים, כשהם קוראים קריאות: מוות לחווארה. המתנחלים הגיעו בשיירה של קרוב לארבעים מכוניות. הם הגיעו מכיוון החלק הצפוני של היישוב, כלומר מכיוון ההתנחלויות (אלון מורה, יצהר ואיתמר), שכביש אחד בלבד מקשר בינן ובין צומת זעתרה, והוא עובר דרך היישוב חווארה.

המתנחלים עצרו את מכוניותיהם מחוץ ליישוב, התקדמו לתוכו כשהם צועדים ברגל, והתחילו ליידות אבנים על הבתים ברחוב הראשי. אחר כך הם ניסו להיכנס למסגד האימאם עלי, וניסו לעקור את השער שלו ממקומו אבל לא הצליחו. המתנחלים התחילו לזרוק אבנים על המסגד ולנפץ את חלונותיו, וניסו לשרוף אותו כפי שעשו למסגד הגדול ב-12.10.00; אז שרפו את המסגד דרך אחד החלונות שלו, והאש כילתה את כל השטיחים והמרבדים ואת ארונית הספרים שבתוך המסגד.

מסגד האימאם עלי נבנה לפני תקופה קצרה והוא ממוקם ברחוב הראשי של חווארה. המתנחלים לא הצליחו לפרוץ לתוכו בזכות השערים החזקים שלו ובזכות החלונות שקשה לפתוח אותם. מאחר שנכשלו בכך, התחילו ליידות אבנים לעבר הבתים הסמוכים, ולנפץ את כל החלונות של הבתים האלה. כך, למשל, השליכו המתנחלים אבנים לעבר ביתו של חאג' מרעב אל-חווארי. חלונות הבית נופצו, ואשת בנו של החאג', אמל ג'יהאד אל-חווארי, נפצעה מרסיסי זכוכיות שעפו מן החלונות המנופצים.

³⁶ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו-חסן ב-21.11.00.

³⁷ "זקוף קומתך קצין יהודי", הארץ 20.10.00.

³⁸ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסין ב-23.11.00.

המצב הזה נמשך בערך שעה, כשהמתנחלים כל הזמן מנסים לשרוף את המסגד. חיילים מהצבא הישראלי היו באותה שעה במקום, אבל הם לא התערבו ולא ניסו למנוע את מעשי המתנחלים.

התקשרנו לקצין המנהל האזרחי - ששמו גיא - והוא טען שמספרם של המתנחלים רב מכדי שהחיילים שבמקום יוכלו להשתלט עליהם. הצבא המתין עד שהגיעו כוחות תגבורת לחווארה, ורק אז גירש את המתנחלים מן היישוב.

מצבם הנפשי של כל הילדים היה רע. חלק מהם אינם יכולים אפילו ללכת לבית הספר, חלקם מפתחים שנאה. קח לדוגמא את הבת שלי, שגילה עשר שנים. ברגע שהיא שמעה שיש מתנחלים ביישוב היא רצה מיד והתחבאה בתוך חדר האמבטיה. מצב זה אופייני לרוב ילדי חווארה, והוא תוצאה של המצב השורר כאן מזה חודש וחצי. היישוב נתון כבר שלושים ושבעה ימים תחת עוצר, שבמהלכם התרחשו אירועי ירי על הבתים ובוצעו פעולות פרובוקטיביות מצידם של המתנחלים כנגד המשפחות המתגוררות ביישוב, וכל זאת כשהצבא הישראלי רואה ושומע.

עדותו של עבד אל-רחמן מוחמד עבד אל-רחמן עודה, יליד 1968, תושב חווארה³⁹

אני בעל חנות לקרמיקה בכניסה הצפונית לכפר חווארה, ליד צומת ההתנחלות יצהר. הסחורה של החנות נמצאת מחוץ לחנות. המתנחלים הגיעו במהלך האירועים, בחודש אוקטובר, בשעות הלילה (01:00-22:00), שברו את אריחי הקרמיקה וגנבו חלק מהסחורה. באותה עת הכפר חווארה היה תחת עוצר, ולכן לא נמצאתי בחנות. ניסיתי להגיע אל החנות בזמן העוצר מספר פעמים, אבל החיילים הישראליים מנעו זאת ממני והיכו אותי. למרות זאת הצלחתי להגיע לחנות כדי לראות מה קרה לסחורה שנמצאת מחוצה לה, אך לא הצלחתי לבדוק את כולה.

האירועים האלו חזרו על עצמם במשך ארבעה ימים ברציפות. החיילים עמדו בקרבת החנות אך לא עשו דבר נגד המתנחלים ולא ניסו למנוע מהם לפגוע בסחורה. אחרי שאירעו באזור תקריות האירועים היו מחריפים. לאחר שמתנחל היה נהרג באזור סמוך, היו מגיעים קבוצות של מתנחלים, מנפצים את השמשות והזוגיות ומשליכים אבנים על המכוניות הערביות.

הצבא הישראלי רואה כל זאת אך זה לא עוזר. הם לא מנסים למנוע זאת, למרות שהחיילים הישראליים מכירים את המתנחלים אישית ומכירים את מכוניותיהם. לעתים אנחנו מספרים לחיילים על כך, אך הם לא נוקפים אצבע כנגד המתנחלים.

³⁹ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב- 16.1.01

ירי ויידוי אבנים לעבר כלי-רכב פלסטינים

במהלך החודשים האחרונים ירו מתנחלים פעמים רבות על כלי-רכב פלסטינים ויידו עליהם אבנים. ברוב המקרים התרחשו תקיפות כאלה ממארב קרוב להתנחלויות, כשקבוצה של מתנחלים הסתתרה סמוך לכביש ולאחר שזיהתה כלי-רכב פלסטיני, תקפה אותו. בחלק מהמקרים התבצע הירי או יידוי האבנים מתוך כלי-רכב של מתנחלים. תקיפות מסוג זה התרחשו הן בחסות החשיכה והן בשעות היום.

בעקבות הישנותן של תקריות מסוג זה, מסרו פלסטינים לבצלם כי בשל הפחד מהתקפות של מתנחלים על כלי-רכבם הם נמנעים מלנסוע בדרכים בהן אירעו תקריות כאלו. מציאות זו, המצטרפת להגבלות הגורפות על תנועה שמטילה ישראל,⁴⁰ מעמידה את האוכלוסייה הפלסטינית במצב בו היא כמעט ואינה יכולה לנוע בכבישי השטחים ופוגעת בה בצורה קשה.

הריגתו של מוסטפא עליאן, יליד 1953, נשוי ואב לשמונה ילדים, תושב מחנה הפליטים עסכר שבנפת שכם, ב-14.11.00

מוסטפא עליאן עבד כירקן באזור ענאתא יחד עם חוסיין מוסלם, שניהם תושבי מחנה הפליטים עסכר. ב-14.11.00 חזרו שניהם מעבודתם למחנה הפליטים, יחד עם בנו של מוסטפא עליאן, עלאא, שנהג ברכב. את שהתרחש בדרכם תיאר חוסיין מוסלם לבצלם:

כאשר הגענו לצומת א-סבאח שבאזור כפר מאלכ לא נסעו מכוניות בכביש פרט לזו שלנו. מייד אחרי הצומת יש התנחלות שאיני יודע את שמה.⁴¹ סמוך לה, בתחנת אוטובוס על הכביש הראשי עמדו כ-13 מתנחלים כבני עשרים. כאשר ראו המתנחלים שלרכב שלנו לוחיות רישוי ירוקות, החלו כמה מהם - כשבעה - ליידות עלינו אבנים ממרחק של מטר או שניים. הצבא הישראלי לא היה נוכח במקום בעת יידוי האבנים עלינו. עלאא הגביר את מהירות הנסיעה בכדי לברוח מהמקום. לאחר שהתרחקנו מעט הוא האט כדי לבדוק את הנזק.

התברר שמוסטפא נפגע מאבן גדולה בחזה שלו. הוא ישב ליד החלון הימני, הכיוון ממנו הותקפנו. האבן שספג שוקלת בערך 4 קילו והיא שמורה אצלנו. נסענו לחפש מרפאה או רופא. מוסטפא התלונן שהכאב גובר, ובתוך כמה דקות הכרתו הלכה והתערפלה.

נכנסנו לכביש צדדי, ופגשנו מוסקי זיתים, תושבי כפר מאלכ. שאלנו אותם אם יש מרפאה או רופא באזור, ונענינו שיש מרפאה בכפר. עצרנו רכב פורד טרנזיט שהסיע פועלים ועבר במקום, וביקשנו מנהגו שיעביר את מוסטפא למרפאה, מפני שהיא רחוקה. נהג הטרנזיט, שאיני יודע את שמו, הסכים והסיע אותנו למרפאה. כאשר הגענו למרפאה הרופא בדק את מוסטפא ואמר כי הוא מת. השארנו את גופתו של מוסטפא במרפאה והזמנו אמבולנס מרמאללה להעברתה לבית החולים רפידיא בשכם. זה היה בשעה 15:45 אחר הצהריים.

האמבולנס לקח אותנו עד מחסום זעתרה, שמעברו השני כבר חיכה לנו אמבולנס משכם. החיילים הישראלים במחסום עיכבו אותנו, ערכו עלינו חיפוש וראו את גופתו של מוסטפא. הם שאלו מה קרה וסיפרנו להם. אחרי חמש דקות החיילים הרשו לנו לעבור. העברנו את גופת מוסטפא לאמבולנס משכם, והאמבולנס מרמאללה חזר

⁴⁰ ר' בצלם, אזרחים במצור: הגבלות על חופש התנועה כענישה קולקטיבית, ירושלים ינואר 2001.

⁴¹ הכוונה כנראה להתנחלות כוכב השחר.

לרמאללה. הגענו לבית החולים רפידיא הממשלתי, שם צילמו את גופתו של מוסטפא, ולמחרת - היום - קברנו אותו בבית הקברות של מחנה הפליטים עסכר.⁴²

עדותו של מרוואן אבו עלי, יליד 1962, תושב דיר איסתיא שבנפת סלפית⁴³

ב1.1.01-, ב22:00-, נסע מרוואן אבו עלי מאיזור מסחה לכיוון ביתו בדיר איסתיא, דרך כביש חוצה שומרון. במכונית היו שני תושבים נוספים מהכפר. בעדותו לבצלם מסר אבו עלי:

כאשר נסענו לעבר הכפר שלנו הגיעה מולנו מכונית עם לוחית זיהוי צהובה, ישראלית. זו היתה מכונית מסוג רנו סטיישן בצבע לבן או בז'. הרנו ביצעה סיבוב פרסה על הכביש, ונסעה לפנינו, לאט מאד. בתוך המכונית לא היה איש מלבד הנהג, ואנחנו הבנו שזו מכונית של מתנחל. אחרי כמאתיים מטר הרנו התחילה לנסוע מהר יותר ונעלמה מעיינינו. ליד צומת ברקן, סמוך להתנחלות ברקן, הרנו שוב סגרה את הנתיב שלנו, כך שלא יכולנו לעקוף אותה. הרנו פנתה מעט ימינה, לכיוון התנחלות ברקן, ועצרה. הנהג, אבו קאהר, ניסה לעקוף את הרנו. כשהיינו במקביל אליה שלף נהג הרנו את הנשק שלו וכיוון אותו לעברנו, כך שקנה הרובה היה גלוי לעינינו, וירה עלינו מספר יריות.

הכדור הראשון שהמתנחל הזה ירה לעברנו פגע בי. אני ישבתי ליד הנהג, במושב הקדמי, כך שהייתי יותר קרוב אל הנהג במכונית של המתנחל מאשר יתר הנוסעים ברכב. הקליע חדר דרך הגב שלי ונעצר בתוך הבטן, משום שכשראיתי את המתנחל שולף את הנשק שלו ניסיתי להתחבא וסובבתי את גבי לעברו. מיד לאחר מכן האצנו את נסיעתנו והועברתי למרפאתו של הדוקטור עלי בכפר כיפל חארס. הוא טיפל בי והזמין עבורי אמבולנס.

נשארתי במרפאה עד שהאמבולנס הגיע, ואז נסענו לשכם. [...] כאשר הגענו אל מבואות שכם, לפני צומת קוסין, עצרו אותנו במחסום צבאי. היו שם כמה מכוניות צבאיות ישראליות וכמה חיילים ישראלים. הם אמרו לנו שאין כניסה; למרות שהיינו באמבולנס הם לא הרשו לנו להכנס לשכם. נהג האמבולנס ביקש מהם שיניחו לנו לעבור והסביר להם שיש לו פצוע באמבולנס, אבל הם סירבו. משום כך נאלצנו לחזור באותה דרך שבאנו, ולנסוע בדרך העוקפת לכיוון חווארה - בורין ומשם לכביש חווארה - שכם. כך הגענו אל שכם ואל בית החולים הממשלתי רפידיא. השעה היתה כבר שתיים עשרה בלילה. הכניסו אותי לחדר מיון ומשם מיד לחדר ניתוח. בשלב זה איבדתי את הכרתי, שלא שבה אליי עד למחרת בבוקר. אינני יודע מה עשו לי. מאז ועד היום, 3.1.01, אני נמצא במחלקה לטיפול נמרץ בבית החולים, ומצבי הרפואי עדיין לא התייצב.

⁴² העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב15.11.00-.

⁴³ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב3.1.01-.

עדותו של עבד אל-רחים מוחמד סודקי קוסוני, יליד 1967, תושב שכס⁴⁴

עבד אל-רחים קוסוני, צלם עיתונות בסוכנות רויטרס, סיפר לבצלם על תקיפת רכבו בעת שנסע מירושלים לשכס:

ביום שני, 13.11.00, סיימנו את עבודתנו בירושלים ועזבנו את המשרד בשעה 18:00 בערב. לקח לנו שעה בערך כדי לצאת מירושלים, בגלל הפקקים בדרך. היה לנו רכב עם לוחית זיהוי צהובה, שסיפקה לנו סוכנות רויטרס בכדי לקחת אותנו מירושלים לשכס. כשהיינו בירושלים שמענו על הריגת חיילים ישראלים ומתנחלים באותו יום, לכן שינה נהג המכונית את מסלול הנסיעה, ונסע דרך הכביש העוקף (מעלה אפריים). המצב היה שקט עד שהגענו לצומת זעתרה. הנהג פחד בהתחלה מזריקת אבנים על הרכב - בעל הלוחיות הישראליות - על-ידי פלסטינים, אבל קרה ההפך.

כשהגענו סמוך לזעתרה, רכב שעמד בצד הדרך אותת לנו באורותיו בכדי להזהיר אותנו, אבל לא התייחסנו לזה. כשהגענו לצומת זעתרה מכיוון מזרח, עמדו מתנחלים בצומת. נסענו באיטיות ובזהירות, כאשר כעשרים מתנחלים יצאו אלינו מאחורי סוללות העפר שלצד הכביש, והתחילו ליידות עלינו אבנים, מצד שמאל של הרכב, למרות שהרכב עם לוחיות זיהוי צהובות ובעל תג "עיתונות".

המתנחלים יידו עלינו אבנים ורדפו אחרינו, והנהג נסע במהירות. פגעו בנו בערך 7 אבנים, ושאר האבנים פגעו במכונית, שברו את זכוכיות החלונות וגרמו נזק ניכר לרכב. נסענו עוד 50 מ' בערך והגענו לקוביות הבטון, שם היו בין 10 ל-15 מתנחלים צעירים, שהחלו לזרוק עלינו אבנים. הנהג נסע לכיוונם, והם ברחו.

המשכנו נסוע עוד 20- מטר, ונתקלנו בקבוצה אחרת של מתנחלים שעמדו בימין הכביש, ליד קוביות בטון. היו איתם ארבעה חיילים ישראלים. כל המתנחלים החלו ליידות עלינו אבנים, ושברו את כל זוגיות הרכב בחלונות הצדדיים, והזוגיות הקדמית נסדקה כתוצאה מפגיעת אבן. אני נפגעת בכתף שמאל מאבן שנכנסה לרכב, ואז הצלחנו לעבור אותם. הנהג נבהל מאד, חש כאבים בגבו, ולא יכול להשתלט על האוטו, ולכן כמעט שהתדרדרנו לואדי שמימין לכביש.

בצומת הכפר בירנייה אמרנו לנהג שאנחנו נמצא רכב אחר, ושהוא ינסה לחזור לירושלים בדרך אחרת, בטוחה יותר. מאוחר יותר שמעתי שהיו מכוניות נוספות שנפגעו שם מיידוי אבנים של מתנחלים.

ארבעת החיילים בצומת לא הגיבו ולא ניסו למנוע את זריקת האבנים. בהמשך הדרך עצרנו גיפ של משמר הגבול וסיפרנו להם על האירוע, אבל זה לא עניין אותם. הם אפילו לא אמרו לנו ללכת ולהגיש תלונה במשטרה.

⁴⁴ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו-חסן ב-14.11.00.

תקיפות והתנכלויות לחקלאים פלסטינים

חלקות אדמה פלסטיניות המשמשות לחקלאות ולמרעה מהוות מזה שנים את אחד המוקדים העיקריים לתקיפות של מתנחלים נגד פלסטינים.

בחודשים האחרונים ירו מתנחלים לעבר חקלאים בכפרים רבים, היכו אותם ומנעו מהתושבים להגיע לאדמותיהם לצורך מסיק הזיתים ועיבוד האדמות. במספר מקומות מתנחלים עקרו או כרתו עצי זית של חקלאים פלסטינים. בהקשר זה טען בני קצובר, מראשי המתנחלים בגדה, כי "אם צריך לעקור עצים כי באזור מסוים זורקים אבנים, או צריך לפרק איזה מבנה או מפגע, אז הצעירים עושים את זה. לצבא זה לוקח זמן וגם אז הם עושים את זה בצורה מסורבלת".⁴⁵

הפגיעה בחקלאים הפלסטינים בעיתוי זה קשה במיוחד. החודשים אוקטובר ונובמבר היו עונת מסיק הזיתים, אשר מהווה מרכיב מרכזי בכלכלת אזורים רבים בגדה. חוסר האפשרות להגיע למסיק גרם להשחתת התוצרת השנתית ולהפסד כספי ניכר. בנוסף, בעקבות הטלת הסגר נפגעה באופן קשה פרנסת האוכלוסייה הפלסטינית: הסגר הכללי מנע את האפשרות לעבוד בישראל, עליה מבוססת פרנסתן של עשרות אלפי משפחות פלסטיניות. הקשיים בתנועה בתוך השטחים, בשל המצור, הסגר הפנימי והתקפות מצד מתנחלים פגעו קשות גם ביכולת לעבוד בתוך השטחים.⁴⁶ לפיכך, משפחות רבות נותרו תלויות לפרנסתן באופן בלעדי בענף החקלאות, ופרנסתן נפגעה באופן קשה מפגיעות של מתנחלים.⁴⁷

ירי על חקלאים בבית פוריק והריגתו של פאריד נסאסרה

ב-17.10.00 יצאו כמה עשרות מתושבי בית פוריק, גברים, נשים וילדים, למסוק זיתים בחלקת האדמה שלהם, כחמישה ק"מ מדרום לעיירה. התושבים הגיעו לחלקה בשעה 07:00 והחלו במסיק. זמן קצר לאחר מכן החלו שני מתנחלים תושבי איתמר לירות עליהם. מחמוד נסאסרה תיאר את שהתרחש:⁴⁸

אני ודודי, חמדי נסאסרה, היינו בקבוצה הקרובה ביותר לכביש לאיתמר, בגלל קרבת חלקת עצי הזית שבבעלותנו לכביש. בשעה 09:30 בערך ראינו שני מתנחלים עוברים בדרך הסמוכה לחלקת אדמתנו. האחד כבן 55, בעל זקן לבן; האחר כבן 35, בעל זקן שחור. ראיתי שהם בוחנים אותנו בעיניהם. זיהיתי את המתנחל הצעיר יותר כי בשנה שעברה ניגש אלינו וגירש אותנו מהמטע.

אחרי כרבע שעה שמענו קול ירי. לא ידעתי מהיכן מגיע הירי ושאלתי את אחי אם הוא יודע מה מקורו. הירי גבר, ודודי חמדי נסאסרה אמר לנו: אל תפחדו, השארו במקומותיכם. מעט אחר כך שמעתי שמאלק נפגע. הוא היה אז מרוחק מאתנו כ-150 מטר.

לאחר מכן ראיתי את המתנחל הצעיר יותר, עם הזקן השחור, עומד לפני הקרוואן ואחרי העצים. הוא צלף ישירות עלי. ניסיתי למצוא מחסה והוא ירה לעברי ארבעה כדורים, אבל לא נפגעת. ברחתי מערבה, והמתנחל ירה בדודי חמדי, שנשא שק של זיתים על גבו. חמדי נפגע בגבו וזרק את שק הזיתים. אמרתי לדודי עבדאללה שחמדי

⁴⁵ "התאפקנו, נגמר לנו", מעריב 2.1.01.

⁴⁶ ר' בצלם, אזרחים במצור: הגבלות על חופש התנועה כענישה קולקטיבית, ירושלים ינואר 2001.

⁴⁷ פגיעה נוספת בחקלאות נעשית על ידי צה"ל, הפוגע במטעים ובשטחים חקלאיים אחרים במהלך פעולות המכונות על ידי צה"ל "פעולות חישוף".

⁴⁸ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו-חסן ב-21.10.00.

נפצע וצריך לעזור לו. חמדי ירד למטה, מהצד הצפון-מזרחי, והמתנחל, שעמד באזור שמשקיף על כולנו, המשיך לירות ישירות לעברו.

אנחנו התחבאנו ליד הנחל. המתנחל ירה באשתו של דודי, אום עימאד, אך היא לא נפגעה מהירי. כאשר ניסה אחד מבני דודי להניח את הנפגעים על סוס שהיה קשור בסמוך בכדי להעביר אותם לטיפול בעיר, ירה המתנחל בסוס הקשור. לאחר מכן החל לירות באופן ספונטני.

דודי חמדי ירד לכיוון הכפר עם בניו עימאד וסאמר ואני נשארתי יחד עם בן-דודי ג'מאל ואימו הזקנה של ח'אלד. ראיתי את המתנחל יורה בח'אלד עיסא נסאסרה, שהסתתר 3-2 מטרים ממני, כאשר ח'אלד ניסה לברוח, ופוצע אותו ברגלו. ג'מאל, אחיו של ח'אלד, פינה אותו לקבלת טיפול.

חסן נסאסרה תיאר את הריגתו של פאריד נסאסרה:⁴⁹

בהתחלה נפגע מאלק נסאסרה, ופאריד נסאסרה סייע לאביו של מאלק לפנותו על גבי חמור לכפר, כיוון שאין גישה למקום ברכב מכיוון בית-פוריכ. מהכפר הועבר מאלק לבית החולים.

חמש או שבע דקות לאחר שיצא לפנות את מאלק, חזר פאריד למקום, בעוד הירי נמשך, וחמדי נסאסרה, בן דודו של פאריד, נפצע. פאריד חזר על מנת לקחת אותו לכפר באמצעות חמור, וכשהיה מרוחק כשלושים מטר מחמדי, ירה בו מתנחל ישירות ופגע בו בחזהו ובמותו הימנית. פאריד נפל ארצה מיד, הניח את ידו על מותנו, ואיבד את הכרתו.

אמבולנס שהוזעק לפינוי הפצועים עוכב על-ידי חיילי צה"ל במחסום.⁵⁰ פאריד נסאסרה, בן 29, אב לשני ילדים, נפטר מפצעיו בדרכו לבית החולים. במהלך האירוע נפצעו מהירי שלושה תושבים נוספים.

המשטרה עצרה ביום האירוע את ירון דגני וגד טנא, תושבי איתמר, בחשד להריגתו של פאריד נסאסרה, ולפציעה בנסיבות מחמירות של פלסטינים נוספים. לאחר חמישה ימים הם שוחררו בעילה של חוסר ראיות, על אף טענות שהמשטרה לא עשתה את כל המאמצים האפשריים להמשיך בחקירה.⁵¹ לאחרונה פורסם כי הפרקליטות שוקלת לסגור את תיק החקירה נגדם, בשל קושי לגבש כתב אישום.⁵²

מתנחלים מהאזור מנסים מזה זמן רב להשתלט על אדמות הכפר בית פוריכ. מתמוד נסאסרה, אחד התושבים סיפר לבצלם:⁵³

אדמותינו לא הופקעו מעולם, אבל המתנחלים מנסים להשתלט עליהן על-ידי הטלת טרור עלינו, למרות שיש ברשותנו מסמכים המאשרים בעלותנו על הקרקע. בזמן האחרון ההתנחלות העמידה עליהן כמה קראוונים ריקים, ומפעם לפעם המתנחלים מנסים להפחיד את אנשינו בדרכים שונות ולגרש אותנו מהקרקע. לפני שנתיים הרגו מתנחלים את השייח' מוחמד א-זלמוט באדמתו, הסמוכה לחלקה שלנו.

⁴⁹ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו-חסן ב-25.10.00.

⁵⁰ ר' בצלם, איפוק מדומה: הפרות זכויות האדם במהלך האירועים בשטחים 29.9.00-2.12.00, ירושלים דצמבר 2000.

⁵¹ "למשטרה לא בוער לפענח את תקרית איתמר", הארץ, 22.11.00.

⁵² "קושי בגיבוש כתב אישום נגד שני מתנחלים", הארץ, 11.3.01.

⁵³ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב-21.10.00.

טענות אלה זוכות לאישור מדברים שאמר אחד העצורים בפרשה, גד טנא, בראיון לארגון "קשב", כחודש לפני האירוע: "בשבת, לדוגמה, הגיעו ערבים לקטוף תאנים בחלקה שגובלת בחלקה שלנו. מובן שסילקנו אותם. מיגרנו אותם. אסור להם לעלות לכאן. אם הם בכל זאת מגיעים אנחנו מייד מזעיקים את הצבא או המשטרה. כשהצבא יוצא מהתמונה הגברים שלנו מטפלים בהם. בשבת אנחנו רודפים אחריהם ברגל עם מעדרים ומכושים".⁵⁴

עדותה של חפיזה יוסף מוסטפא זבן, ילידת 1918, תושבת הכפר בורין שבנפת שכם⁵⁵

חפיזה זבן ובני משפחתה מתפרנסים מתנובת עצי הזית שבבעלותם. מאז הקמת ההתנחלות יצהר, בסמוך לכפר, סבלו תושבי בורין מהתנכלויות של מתנחלים מיצהר שהפריעו להם לעבד את אדמותיהם, במיוחד בזמן מסיק זיתים. זבן סיפרה כי לפני הקמת ההתנחלות נהגו תושבי בורין לישון בשטח במשך כל עונת המסיק. מאז הקמתה של יצהר הם הפסיקו לעשות זאת, מפחד המתנחלים, אך המשיכו לעבד את האדמה. זבן מסרה בעדותה לבצלם:

מאז תחילת האירועים ב-29.9.00 לא יכולנו לעלות לאדמה כי המתנחלים התייצבו בכניסה לקרקעות ופחדנו להגיע לשם. כשעונת מסיק הזיתים הגיעה, הגישו תושבי הכפר שבבעלותם אדמות נטועות עצי זית בקשה להיתר מהמת"ק הפלסטיני דרך מועצת הכפר. אנשי המת"ק הפלסטיני, בתיאום עם המת"ק הישראלי, אישרו לנו לעלות לחלקה ולמסוק את הזיתים באדמה. האישור ניתן ליום 14.11.00.

ביום שלישי, 14.11.00, בשעה 07:00, עלינו לאדמה לעבוד במסיק הזיתים, אני ובני משפחתי, כ-40 במספר. משפחות אחרות עלו לאדמות סמוכות. רוב העובדים היו נשים וילדים קטנים, ובשיר, עימאד וחמוזה - בני אחיי - ובני מוחמד, היו הגברים היחידים באזור. עבדנו במסיק משעה 7:00 בבוקר. בשעה 12:00 בצהריים הגיעו אלינו קרוב לשלושים מתנחלים, כולם גברים צעירים בני עשרים עד שלושים, התנפלו עלינו מכל הצדדים והתחילו לזרוק אבנים לעברנו ולהכות אותנו בעצים ובאבנים. התחלנו לצעוק ולצרוח. הגברים ברחו וגם חלק מהילדים והנשים הצעירות ברחו. אני אישה מבוגרת ולא יכולתי לברוח.

פתאום אחד המתנחלים, צעיר בריא ושמן, התקרב אלי כשהוא אוחז במוט. הוא חבש כיפה והיה לו זקן ארוך. הוא היכה אותי במוט הברזל בראשי ופגע בי בצד ימין של הראש קרוב לעין. דם רב התחיל לרדת ממני ואני נפלתי ואיבדתי את ההכרה. פתחיה בת אחותי ובתי עזיזה התקרבו אלי ושפכו עלי מים. אני התעוררתי, הרימו אותי והתכוונו להתרחק מהמקום, אבל המתנחלים התחילו לזרוק אבנים לכיווננו. אחת האבנים פגעה בראשי, מאחור, ואז איבדתי את הכרתי שוב. כל הזמן ירד ממני דם רב. התעוררתי בבית החולים רפידיא בשכם אחרי שעברתי ניתוח, ואז סיפרו לי שהייתי באובדן הכרה כמה שעות וששכבתי על הקרקע עם שטף דם קרוב לשעה, עד להגעת האמבולנס שהעביר אותי לבית החולים.

אושפזתי בבית החולים למשך 12 יום. אורכו של הפצע שנמצא קרוב לעיני הימנית הוא בערך 5 ס"מ ונאמר לי שהייתי בסכנת חיים. עכשיו אני, השבח לאל, בריאה.

⁵⁴ הדברים נאמרו בשיחה עם תחקירן "קשב", מרכז ישראלי להגנת הדמוקרטיה, ב-5.9.00.

⁵⁵ העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-13.2.01.

כשהתעוררתי בבית החולים שאלתי את בני ובנותיי על הזיתים שמסקנו ונאמר לי שהם השאירו את כל הזיתים בשטח והמתנחלים לקחו אותם לעצמם. מאותו יום ועד היום הזה אף אחד לא התקרב לאדמה הזו ולא המשכנו במסיק. בתקריט הזו נפצעה גם בת אחי פתחיה, בת 50. היא נפצעה ברגלה כתוצאה מזריקת אבן. גם בתי עזיזה, בת 32, נפצעה מאבן שפגעה בכתפה. הן קיבלו טיפול ושחררו מבית החולים באותו יום.

עדותו של סאלם יוסף סלימאן שואהנה, יליד 1985, תושב כפר ת'ולת' שבנפת קלקיליה⁵⁶

בשנה שעברה עזבתי את בית-הספר כדי לעזור לאחים שלי בעבודת החקלאות. יש לנו שדות שנטועים בפרי הדר, כמו תפוזים וקלמנטינה, לימונים, ועצי פרי אחרים. אדמתנו מצויה כשבעה קילומטרים מערבית לעיזבת סלמאן. ביום שני, 20.11.00, האחים שלי קטפו את פרי העצים באדמה שלנו. החלטתי להצטרף ולעזור להם. הלכתי מביתי עד שהגעתי לעיזבת סלמאן. בדרכי הגעתי בסביבות השעה 14:00 בסמוך לאדמות ההתנחלות שנמצאת מערבית לעיזבת סלמאן, התנחלות אורנית. גדר ארוכה מפרידה בין אדמות ההתנחלות לאדמה שלנו, ולאורכה עובר כביש המשמש את רכבי הביטחון של ההתנחלות והמתנחלים. הלכתי מערבה, קרוב לגדר של אדמות ההתנחלות, כאשר הופיעו שני מתנחלים, שבתחילה לא ראיתי. הם הלכו ליד הגדר על הכביש הפנימי של ההתנחלות. אני הייתי במרחק של שישה מטרים מהם, ואז הם צעקו עלי ורק אז ראיתי אותם. הם היו להערכתי כבני שלושים. סובבתי את גבי אליהם, עברו שניות ספורות ואז הם ירו בי, ממרחק של שישה מטרים או פחות. אני לא יודע מה סוג הנשק שהם נשאו. נפלתי על האדמה והתחלתי להרגיש סחרחורת בראשי. לא הגשתי כאב, ולא הבחנתי בדימום. המתנחלים שירו בי ברחו. החקלאים שעבדו באדמות הסמוכות ומכירים אותי ואת משפחתי הגיעו אלי, והעבירו אותי בטרקטור לכביש הראשי. משם העבירו אותי לעירה עזון ומשם לבית החולים רפידיא בשכם, אליו הגעתי כשעתיים אחרי שנוריתי, בסביבות השעה 16:00. ברפידיא הכניסו אותי לחדר מיון ושם עשו לי צילומי רנטגן, בעקבותיהם הסתבר שיש לי שבר ברגלי בגלל הירי. כמו כן הרבה רסיסים חדרו לירכי השמאלית, למעלה. הכניסו אותי לחדר ניתוחים, שם הכניסו לי ברגים לתוך העצם בברך, בכדי לחבר את העצם. אני עכשיו במצב טוב ועודני מקבל טיפול. הרסיסים עדיין נמצאים ברגלי ולא הוציאו אותם עד היום.

⁵⁶ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב-3.12.00.

חסימות כבישים למעבר כלי-רכב פלסטינים

"מבצע השָׁפָּם"

פעם היה איש אחד, שהרביצו לו, זרקו עליו אבנים, ירו עליו ניסו לפוצץ אותו, וכמעט... אז הוא החליט לעשות מעשה...

במשך השבוע הבעלי"ט נחסום את צומת בה"ד 3 בין השעות 8:00-6:00.

תפילה תערך במקום – הציבור מתבקש להביא טלית ותפילין.

מטרת המבצע אינה להחליף את צה"ל אלא לעורר אותו!!

בל נברח מאחריות – הצטרף לפחות באחד מימי השבוע.

יציאה מביה"כ רחמי תרצה בשעה 6:00.

"עלה המוות בחלוננו" "ולא איתנו יודע עד מה"

בס"ד נעשה ונצליח

המארגנים⁵⁷

אחד מסוגי הפעולות האלימות שמבצעים מתנחלים בשטחים הוא חסימת כבישים לתנועת כלי-רכב פלסטינים. במסגרת פעולות אלה, מציבים מתנחלים חמושים מחסום בצירי תנועה בהם נוסעים ישראלים ופלסטינים ומונעים מעבר של כלי-רכב פלסטינים, בעוד כלי-רכב של מתנחלים "מורשים" לעבור. לעיתים החסימה מלווה גם בתקיפה ובידוי אבנים על כלי-הרכב הפלסטינים.

חסימות כאלה נעשו בין השאר באזור גוש עציון, בנימין, בית אל ובבקעת הירדן. להבדיל מהתקיפות וההתנכלויות השונות שתוארו בפרקים הקודמים, חסימות הכבישים נעשות בצורה מאורגנת וכמעט רשמית, כשרבים ממנהיגי המתנחלים מעודדים אותן בגלוי ואף נוטלים אחריות לפעילות זו. בני קצובר, מראשי המתנחלים, הודה במפורש בקיומם של מבצעים כאלה: "הנוער לוחץ לפעול ובא בטענות שאנחנו לא מספיק מיליטנטים. אנחנו מפנים את הנוער לפעולות יזומות, ביניהן חסימת כבישים וניקוי צירים."⁵⁸

חסימות הכבישים החלו במקביל לקריאה של ראשי המתנחלים לצה"ל לאסור על תנועה של כלי-רכב פלסטינים. חברים במועצת יש"ע איימו כי אם לא תיענה תביעתם לאיסור נסיעת פלסטינים הם ייזמו פעולה שתביא לכך; "החלטה מעין זו היא המינימום המתבקש לנוכח הירי הנמשך על רכבים פרטיים שבהם נוהגים ישראלים בכבישי יהודה ושומרון" אמר צביקה בר חי, ראש המועצה האיזורית דרום הר חברון.⁵⁹ ב-13.12.00 הכריזו מתנחלים על "מבצע חסימת כבישים" תחת הסיסמה "להוריד את הרוצחים מהכביש", במחאה על אי אכיפת הוראת הרמטכ"ל לאסור תנועה של מכוניות פלסטיניות בהן נוסעים גברים בלבד, הוראה שזכתה לביקורת רבה מתוך הצבא.⁶⁰

בין השאר, קראו ראשי מועצות בשומרון לצאת לפעולה עצמאית על מנת לחסום את כביש עוקף קלקיליה - כביש 55 - לתנועה של פלסטינים. יהודה ליברמן, ראש מועצת קרני שומרון אמר כי "החלטנו לא לחכות יותר לפעולה של צה"ל [...] בתור ראשי מועצות יש לנו אחריות על התושבים

⁵⁷ פורסם בעלון "קשר אמיץ" של ההתנחלות אלון מורה, 8.12.00.

⁵⁸ "התאפקו ונגמר לנו", מעריב 2.1.01.

⁵⁹ "יש"ע: לאסור נסיעת רכב פלסטיני", הארץ 10.12.00.

⁶⁰ "מתנחלים חסמו כבישים בשטחים לתנועת כלי רכב פלסטינים", הארץ 14.12.00; "ביקורת בצה"ל על הוראת מופז להגביל נסיעת פלסטינים", הארץ 11.12.00.

שנוסעים בכבישים. החלטנו שאיפה שיורים ואיפה שזורקים אבנים על יהודים, לא רק יהודים ייסעו בלי ביטחון, אלא גם ערבים ייסעו בלי ביטחון. לא נתעמת עם הצבא, אבל נעזור לו להשליט כאן סדר".⁶¹

חסימות הכבישים פוגעות קשה באוכלוסייה הפלסטינית, שסובלת כבר מההגבלות הגורפות על תנועתם שמטילה עליה ישראל. חסימת הכבישים על-ידי מתנחלים בזמנים ובמקומות הספורים בהם מתיר צה"ל לפלסטינים לנסוע, מחריפה את הנזק עוד יותר.

עדותו של איברהים ח'ליל עבדאללה חגי'אזין, יליד 1960, נשיא הכנסייה הלאטינית ברמאללה⁶²

איברהים חגי'אזין, איש כנסייה, חזר מטקס אירוסין שערך בשכם, לכיוון ביתו ברמאללה. חזרתי לבדי לכיוון רמאללה בשעה 17:50. 18:20- הייתי בכביש המחבר בין התנחלות עלי (ליד הכפר לובאן) וההתנחלות שילה (ליד הכפר תרמוס עיא). כ-100 מטר לפני צומת שילה עמדה על הכביש קבוצה של 40-50 אנשים. ראיתי אותם לפני שהגעתי אליהם. רובם היו חמושים, וביניהם היו גם 3-4 נשים. המתנחלים הורו לי לעצור, וכך עשיתי. הם שאלו אותי בעברית לאן אני נוסע, אז אמרתי להם באנגלית שאני נוסע לכנסייה. הם ביקשו ממני לתת להם את תעודת הזהות שלי. נתתי להם את הדרכון שלי. הם הסתכלו עליו ואחרי שהם קראו כמה נתונים זרקו אותו על המושב במכונית. חשתי מושפל. המתנחלים הורו לי לשוב על עקבותי. שאלתי למה, והם אמרו שהכביש הזה מיועד ליהודים בלבד. אמרתי להם שעברתי בכביש הזה שעתיים קודם לכן. הם אמרו שוב שהכביש מיועד רק ליהודים. כשניסיתי להסתובב בחזרה לכיוון שכם, כיוון נגדי אדם כבן 50 את נשקו, והשאיר אותו מכוון אלי. לאחר שהסתובבתי ונסעתי כ-10 מטרים, קבוצה אחרת סגרה את הדרך מולי. זו הייתה קבוצה של אנשים צעירים, בערך 25 במספר. לא ראיתי נשים ביניהם. עצרתי לאחר שהם הורו לי לעשות כן. אחד מהם ניגש אלי ואמר "שלום!" (בעברית), ולפני שעניתי כל שאר הקבוצה התחילה לזרוק אבנים על האוטו שלי. הייתי בתוך האוטו, וידיי היו על ההגה. נפצעתי בידי הימנית, אני חושב שהפציעה הייתה מהזכוכית שנשברה כשהמתנחלים זרקו אבנים. כל חלונות המכונית נשברו, למעט החלון השמאלי הקדמי, שהיה פתוח. גם גוף המכונית נפגע. האבנים לא פגעו בי ישירות. נדהמתי ממה שקרה.

⁶¹ "ראשי המתנחלים: לא מבליגים יותר" מעריב, 3.11.00.

⁶² העדות נגבתה על-ידי נעים אל-סעדי ב-14.10.00.

עדותו של עזמי לוטפי מוחמד חאג' מוחמד, יליד 1966, תושב בית דגין - נפת שכס⁶³

אני מתגורר בבית דגין ועובד ברמאללה, במשרד התעשייה. לפני תחילת האירועים נהגתי לנסוע לעבודתי ולחזור הביתה מדי יום. אשתי עקרת בית ואנחנו מתפרנסים רק מהמשכורת שאני מקבל, 3,300 ש"ח כולל נסיעות.

הכפר בית דגין שוכן 10 ק"מ משכס, ובסמוך נמצאים גם הכפרים בית פוריק, סאלם, ודיר אל-חטב. בכפרים האלה חיים כ-20,000 תושבים. בגבעה מעל הכפרים הללו הוקמה ההתנחלות אלון-מורה. בין אדמות בית פוריק, בית דגין וסאלם נסלל כביש עוקף שמוביל להתנחלות. מאות דונמים מאדמות הכפרים הפלסטינים הופקעו לטובת ההתנחלות.

הכביש היחיד שמוביל לסאלם, בית דגין ובית פוריק נסגר על-ידי הצבא עם תחילת האירועים בסוף חודש ספטמבר 2000. לכן התחלנו לצאת מהכפר בדרכים צדדיות מאולתרות, בגלל שאנו תלויים לחלוטין בעיר שכס מבחינת שירותים, עבודה וקניות.

מאז תחילת האינתיפאדה האחרונה המתנחלים מתנכלים לתושבים הפלסטינים, על-ידי תקיפה, זריקת אבנים על מכוניות, פגיעה ברכוש, חסימת כבישים, עקירת עצים, וגרימת נזק לחלקות חקלאיות ומערכות השקיה באדמות הסמוכות לכביש העוקף.

בחודשים הראשונים היו מגיעים עשרות מתנחלים, בשעות הבוקר המוקדמות, ונעמדים בדרכי היציאה של הכפר. הם היו עומדים ומתפללים באמצע הכביש, וכל רכב פלסטיני שהיה מנסה לעבור היה מותקף באבנים. עשרות מכוניות של תושבים מהכפרים הסמוכים ניזוקו. כתוצאה מכך, התושבים נמנעו מלצאת מהכפרים מפחד המתנחלים.

המתנחלים היו שוהים שלוש-ארבע פעמים בשבוע בכניסות לכפרים, בשעות הבוקר בין 06:00-10:00, ואחר כך בין 16:00-19:00, ומונעים מהתושבים לצאת מכפריהם. הצבא היה מגיע והחיילים היו נשאים עם המתנחלים עד שסיימו להתפלל. בימים שלא היו מתפללים הם היו מבצעים סיורים לאורך הכבישים והיו מונעים ממכוניות פלסטיניות להמשיך בנסיעה באמצעות זריקת אבנים ואיומים בנשק.

[...] החל מחודש דצמבר פעילות המתנחלים פחתה מעט אך הם עדיין מבצעים סיורים בכבישים ולכן התושבים מפחדים ונמנעים מלצאת את הכפרים.

עדותו של ריצ'ארד ה. מאיר, בן 43, עובד Christian Peacemakers Team,

תושב חברון העתיקה⁶⁴

ביום שני, 20.11.00, בשעות אחר הצהריים, הפגינו מתנחלים בשכונת אל-בקעה בחברון. קיבלתי שיחת טלפון כשהפגנה הייתה בעיצומה, אבל בגלל שהיה חשוך והיה עוצר באזור שתחת שליטה ישראלית בחברון (H2), לא יכולתי להגיע לשם באותו יום. המתנחלים זרקו אבנים על מכוניות ועל בתים. זו הייתה הפגנת המתנחלים השלישית או הרביעית שגרמה נזק לרכוש בתוך שבועיים. הנחתי שהסיכוי להפגנה נוספת תוך זמן קצר הוא גבוה, ולכן נסעתי לאל-בקעה למחרת, יום שלישי, 21.11.00.

⁶³ העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-14.2.01.

⁶⁴ העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ב-17.2.01.

אחר הצהריים עזרתי לחקלאי לשתול כרובית באל-בקעה. משם יכולתי לראות את תחנת הדלק ואת כביש מס' 60. בשעות אחר הצהריים המאוחרות הגיעה מכונית של מתנחלים וחנתה ליד הצומת. המתנחלים יצאו מהרכב ועמדו בחוץ. במשך השעה שלאחר מכן הגיעו עוד מתנחלים, רבים מהם הגיעו ברגל מכיוון הכביש להתנחלות בגבעת החרסינה. עד הערב היו שם כמאה מתנחלים ומתנחלים נוספים המשיכו להגיע. שתי ניידות משטרה ושניים או שלושה גייפים צבאיים היו על כביש מס' 60 ועל הכביש לגבעת החרסינה. גייפ אחד נסע לביתו של עטא ג'אבר וחנה שם. הלכתי לדבר עם החיילים האלה ושאלתי אם הכל בסדר. הם אמרו שהם שם כדי להגן על ביתו של עטא ג'אבר. עם חשכה, המתנחלים שמו צמיג גדול של משאית על הכביש והציתו אותו. הם עמדו ליד האש וחסמו את כביש מס' 60. כל פעם כשמכונית התקרבה מצפון או מדרום, קבוצה של מתנחלים הייתה רצה לעברה. אם זה היה יהודי הם נתנו לו לעבור; אם זה היה פלסטיני, הנהג שראה שיש צרות נסע אחורה או הסתובב הכי מהר שרק יכול. הצבא והמשטרה עקבו אחרי המתנחלים, אבל תמיד כשהיה מאוחר מדי. לאחר ששתיים או שלוש מכוניות ספגו אבנים ושתיים או שלוש הצליחו לחמוק, המשטרה או הצבא הקימו מחסום קילומטר צפונית לתחנת הדלק. לא יכולתי לראות את המחסום מדרום, אבל אני חושב שהם הקימו מחסום גם שם, כיוון שכעבור שעה מכוניות פלסטיניות לא התקרבו יותר. בבוקר (נשארתי ללון בבית פלסטיני), מצאתי שברי זגוגית של מכונית על הכביש במקום בו נפגעה אחת המכוניות מאבנים.

סיורים חמושים של מתנחלים

"בימים אלה, בהם צה"ל נתון במאבק חורמה במחבלים, חשפו אמצעי התקשורת את פעולתם של גורמים חמושים אחרים בשטחים, הקוראים תגר בחוצפה ובכפיות טובה על היות צה"ל הריבון הביטחוני היחיד...]. איזה מין ריבונות יש לצה"ל בשטחים כשפעילות כזו מתבצעת תחת אפוז? מי עוד נותן לאנשים האלה נשק של צה"ל? למה האנשים האלה שזוהו בטלוויזיה, דובריהם ומנהיגיהם עדיין אינם מאחורי סורג ובריח? איזה מין צידוק יש לסלחנות הזו?...] כך בדיוק נולד פשיזם, כך נוצרת לבנוניזציה של השטחים"⁶⁵

הסכנה כי פעילות של מתנחלים חמושים תהפוך למיליציה מאורגנת נחזתה מספר פעמים בעבר. מספר חודשים לפני פרוץ האינתיפאדה הנוכחית פורסם בתקשורת על דו"ח של השב"כ שהתריע על כוונה של גורמים מקרב המתנחלים להקים התארגנויות מקומיות שעלולות להפוך למיליציות חמושות.⁶⁶ במהלך האינתיפאדה הנוכחית חלה התדרדרות מדאיגה בדרך למימושה של סכנה זו.

זמן קצר לאחר תחילת האירועים, החלו מתנחלים במספר יישובים להפעיל סיורי "אבטחה" עצמאיים בצירי התנועה בגדה המערבית, מחוץ לגבולות היישובים. יו"ר מועצת יש"ע, בני כשריאל, הסביר את הסיורים באומרו: "אם הצבא לא ישתלט על הצירים, למתישבים לא תהיה ברירה [...] אנחנו מעדיפים שצה"ל יגייס עוד כוחות לאבטחת הכבישים, ואם לא, ניקח אנחנו את העניינים לידיים. זה לא איום, זו תמונת מצב".⁶⁷

המשתתפים בסיורים פועלים על דעת עצמם והם אינם חלק ממסגרת רשמית כלשהי ואינם כפופים לצה"ל או למשטרת ישראל. הסיורים מתבצעים בעיקר באזור שכם, בקעת הירדן, גוש עציון והתנחלויות שסביב רמאללה. בנוסף, הקימו מתנחלים עמדות שמירה עצמאיות בכביש עוקף קלקיליה בין קדומים לאלפי מנשה.⁶⁸ כך תיאר עמוס הראל מעיתון "הארץ" תופעה זו: "בתוך המערב הפרוע הזה פועלים גם המתנחלים. פלוגות ההגמ"ר (הגנה מרחבית) שלהם לפחות כפופות לשרשרת הפיקוד הצבאית. הסיורים החמושים שמופעלים כעת בארבע גזרות בגדה ובבקעת הירדן אינם מקבלים הנחיות מאיש. צה"ל, כמו הממשלה, אינו מעז למנוע את הפעלת הסיורים".⁶⁹ פניית בצלם לדובר מחוז ש"י של המשטרה בנושא זה לא נענתה.⁷⁰

גורמים שונים בצה"ל טענו כי פעולות אלה אינן מקובלות עליו. כך, בעקבות פניית בצלם בנושא הסיורים החמושים, מסר דובר צה"ל כי המסגרות החוקיות בהן פועלים מתנחלים נושאי נשק הן הגנה מרחבית, שמירה בישוב וליווי טיולים של בתי ספר.⁷¹ פעילות האבטחה העצמאית אינה נופלת לאחת מהקטגוריות המותרות הללו, אך דובר צה"ל נמנע מלהתייחס לשאלה מפורשת בנושא. תת-אלוף בני גנץ, מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון, אמר בהקשר זה: "אני לא מקבל את הפעילות הזו. אני חושב שהיא אינה תקינה. פעילות משותפת של צה"ל והמתיישבים בכל מה שקשור להגנת היישובים עצמם או פעילויות אחרות שאנחנו מתאמים אותם צריכות לקרות ואכן

⁶⁵ ח"כ אפרים סנה, הצעה לסדר היום של הכנסת בנושא "מיליציה חמושה של מתנחלים ביו"ש", 12.5.93.

⁶⁶ "דאגה בשב"כ מהתארגנויות חמושות של המתנחלים", מעריב 7.5.00.

⁶⁷ "צבא יש"ע", מעריב 15.12.00.

⁶⁸ "מתנחלים מקימים עמדות שמירה", הארץ 1.12.00; "המתנחלים מקימים זרוע אבטחה נוספת" הארץ 11.12.00.

⁶⁹ "הצבא פועל כמתארגן שעיניו קשורות", הארץ 12.12.00.

⁷⁰ מכתב מבצלם לדובר מחוז ש"י, 21.01.01.

⁷¹ מכתב מדובר צה"ל לבצלם, 9.1.01.

קורות. פעילויות אחרות לא צריכות לקרות". בתגובה לטענה כי מדובר בפעילות שקיבלה אישור מצה"ל, ענה כי "הם לא קיבלו אישור. תראו לי אחד שקיבל אישור כזה".⁷² בכיר בפיקוד מרכז צוטט באתר החדשות ynet: "במהלך הימים האחרונים אנחנו עדים לתופעה של מיליציות פרטיות המסיירות בכבישים ואנחנו מאוד לא אוהבים את התופעה. עכשיו יש סיכוי שמישהו מהם ייקח את החוק לידיים, והוא יותר סביר מבפעמים קודמות".⁷³ עיתון מעריב ציטט "גורם בכיר" בצה"ל שאמר על סיורי האבטחה של המתנחלים כי: "ברגע שזה מאורגן, זו מיליציה וזה אסור [...] זה לא מערב פרוע כאן".⁷⁴

למרות דברים חד-משמעיים אלה, לא נראה שבצה"ל נעשה מאמץ כלשהו בחודשים האחרונים למנוע את הפעילות הזו. באופן אבסורדי, נראה כי הדרך בה בחר צה"ל להתמודד עם פעילות בלתי חוקית זו היא דווקא על-ידי הכשרתה. לאחרונה דווח בעיתונות כי בפיקוד המרכז בודקים את האפשרות לגבש הסדר משפטי שייתן תוקף חוקי לסיורים אלו, לפי מקורות צבאיים "מפני שאין לצבא יכולת מעשית למנוע אותם".⁷⁵

לבצלם לא ידוע בשלב זה על מעורבות של משתפי הסיורים החמושים בפעולות אלימות נגד פלסטינים. עם זאת, מדינה דמוקרטית אינה יכולה לסבול את קיומם של כוחות חמושים מאורגנים של אזרחים, אשר אינם חלק מרשויות המדינה ואינם כפופים לאף גורם רשמי. לא ניתן להפריז בסכנה הנשקפת לשלטון החוק מפעילותם של כוחות כאלו, אשר אינם פועלים תחת שרשרת פיקוד מוגדרת ואשר אינם חייבים לתת דין וחשבון לאף גורם. המצב הנוכחי, בו כוחות כאלו פועלים בצורה גלויה ובאין מפריע, מהווה זלזול בוטה של רשויות אכיפת החוק הישראליות בשלומה של האוכלוסייה האזרחית בשטחים.

⁷² הדברים נאמרו במהדורת "יומן" בערוץ הראשון ב-5.1.01.

⁷³ "חשש בצה"ל: מתנחלים ינקמו על רצח כהנא", YNET, 31.12.00.

⁷⁴ "גורם בכיר בצה"ל: סיורי האבטחה של המתנחלים מפריעים לביטחון", מעריב 14.3.01.

⁷⁵ "צה"ל שוקל להסדיר חוקית סיורי המתנחלים", הארץ 28.2.01.

חלק ב': טיפול הרשויות הישראליות בעבירות אלימות כלפי פלסטינים

"לא יתואר ממשל תקין, אם אינו שוקד על קיומו של שלטון החוק, כי הוא שבונה את חומת המגן בפני האנרכיה והוא שמבטיח את קיום הסדר הממלכתי. סדר זה הוא היסוד לקיומן של המסגרות המדיניות והחברתיות ולהבטחת זכויות האדם. הללו אינם מתקיימים באווירה של לית דין".⁷⁶

חובת הרשויות לאכוף את החוק היא אחת מהיסודות הבסיסיים ביותר של שלטון החוק. כפי שנאמר בדו"ח ועדת שמגר, "באווירה שאיש הישר בעיניו יעשה, בלי ליטול על עצמו סיכון מוחשי שישא באחריות אם יחרוג מכללי המותר, נפגעת תקינות פעולתן של הרשויות המופקדות על השליטה היעילה בשטח".⁷⁷

אכיפת החוק בשטחים על מתנחלים שפגעו בפלסטינים זכתה במהלך השנים לביקורת נוקבת מוועדות רשמיות, מבית-המשפט העליון ומארגוני זכויות אדם.

כבר בשנת 1982 הצביע דו"ח מיוחד של ועדה בראשותה של יהודית קרפ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, על ליקויים חמורים בעבודת הרשויות הישראליות בכל הקשור לאכיפת החוק כלפי אזרחים ישראלים החשודים בביצוע עבירות כלפי פלסטינים.⁷⁸ באותה שנה מתח גם בג"צ ביקורת חריפה על מחדלי המשטרה בחקירת תלונות של תושבים פלסטינים.⁷⁹

ועדת קרפ קבעה כי קיימים ליקויים של ממש בתפקוד המשטרה בשטחים וכי יש למצוא פתרון דחוף לבעיה על מנת למנוע התדרדרות ופגיעה ביסודות שלטון החוק. בין מסקנות הוועדה הופיעו הקביעות הבאות: המשטרה אינה ממלאת את התחייבותה לבג"צ בדבר עירנות מוגברת באזורים רגישים כדי למנוע מראש מעשים בלתי חוקיים; מספר התיקים שנסגרו בעילה של "עברייני לא נודע" עולה על המקובל ובחלק מן המקרים לא נעשה מאמץ של ממש לאיתור העבריינים; שוטרים מגלים ותרנות כלפי מתנחלים שאינם משתפים פעולה בחקירותיהם; חקירות המשטרה בתחום זה נעשות באופן אמביוולנטי, דבר הניכר בתוצאות החקירה; עדי ראייה לא נחקרו וכך נהפכו החקירות לחד צדדיות.

מחקרים שנערכו בשנים שלאחר פרסום מסקנות דו"ח קרפ הצביעו על המשך המגמה שתוארה בו ועל הימנעות מיישום המלצותיו. ממחקר של מרכז המידע הפלסטיני לזכויות האדם (PHRIC) שפורסם ב-1985 בנושא חקירות של מקרי מוות של פלסטינים בהם היה חשד כי המבצעים היו מתנחלים, עלה כי מתוך 23 מקרים, רק במקרה אחד הועמד חשוד לדין.⁸⁰ מדגם שערך ח"כ דדי צוקר העלה תמונה דומה: מתוך 40 חקירות בעניין עבירות של אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים, רק בחמישה מקרים הועמדו חשודים לדין.⁸¹ דו"ח בצלם שפורסם בשנת 1994 הצביע אף הוא על מצב דומה. מתוך מדגם של 158 מקרים בהם אזרחים ישראלים פצעו פלסטינים או פגעו ברכושם, רק ב-32 הוגש כתב אישום.⁸²

ועדת שמגר, שהוקמה בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה בפברואר 1994, בו הרג 29 מתפללים פלסטינים, מתחה ביקורת נוקבת על רשויות אכיפת החוק וקבעה כי אכיפת

⁷⁶ בג"צ 428/86 ברזילי נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ(3) 505, עמ' 555.

⁷⁷ דו"ח שמגר, עמ' 243.

⁷⁸ דו"ח הצוות המתאם בראשות יהודית קרפ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה. הדו"ח הוגש ב-23.5.82 ליועץ המשפטי לממשלה.

⁷⁹ בג"צ 175/81 מוסטפה ענאבי אל נתאשה נ' שר הביטחון, פ"ד ל"ה (3) 361.

⁸⁰ PHRIC, Israeli Settlers Violence in the Occupied Territories: 1980-1984, 1985

⁸¹ שאילתה של ח"כ צוקר מ-20.3.92; תשובת שר המשטרה מ-11.7.93.

⁸² ר' בצלם, אכיפת החוק.

החוק על המתנחלים בשטחים הייתה כושלת וכי במשך שנים רבות לא ננקטו צעדים לשיפורה. הוועדה הצביעה על מחדלים בחקירות של אירועים בהם היו מעורבים מתנחלים ועל אי-מיצוי ההליכים נגדם. מפכ"ל המשטרה אז, רפי פלד, אמר לוועדה כי "הייתה באמת מידה מסוימת של מראית חוק. ללא ספק [...] ישנם מקומות שאנחנו אפילו לא נמצאים. לכן אנחנו לא יודעים. בוודאי שאין שם אכיפת חוק". הוועדה המליצה לתגבר את נוכחות המשטרה בהתנחלויות, להגדיר את תפקידיה בברור, ולהגביר את התיאום עם הצבא.⁸³

במשך שנים ארוכות שררה אי בהירות בנושא האחריות, הנהלים והתיאום בין הגופים השונים העוסקים באכיפת החוק על ישראלים בשטחים. ב-1981 עמד היועץ המשפטי לממשלה דאז, יצחק זמיר, על בעיות אלה. ועדת קרפ, שעסקה בעיקר בטיפול המשטרה בעבירות של ישראלים בשטחים, הוקמה בין השאר בשל סיבה זו. המסקנות החריפות של דו"ח קרפ, שפורסמו בשנת 1982, לא הובילו לשינוי מיידי במדיניות הרשויות. ועדת שמגר כתבה על כך: "לא מצינו מה נעשה בשנים 1981-1988 בתחום הכנת נהלי התיאום".⁸⁴

רק בשנת 1988 החלו ניסיונות לגבש נהלי עבודה שיסדירו את חלוקת העבודה והסמכויות בין המשטרה והצבא בתחום אכיפת החוק על מתנחלים. בשנת 1993 התקבל נוהל ארעי שגובש על-ידי היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה. בעקבות המלצות ועדת שמגר פירסם היועץ המשפטי לממשלה מיכאל בן יאיר נהלים חדשים בנושא. בשנת 1998 עידכן היועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטיין, נוהל חדש ל"אכיפת החוק והסדר לגבי ישראלים מפרי חוק באזור יש"ע", שגובש בתאום עם צה"ל, המשטרה והשב"כ. בתגובה לביקורת שהוטחה בו מצד ראשי המתנחלים, אמר רובינשטיין כי "הנהלים באו לתת תשובה למצב מתמשך וחמור של תת אכיפת החוק על ישראלים תושבי יו"ש ועזה".⁸⁵

על פי הנוהל, האחריות המבצעית לאכיפת החוק תהיה כדלקמן:

- המשטרה אחראית לטיפול באכיפת החוק והסדר בתוך הישובים הישראלים. צה"ל אחראי לטיפול במעטפת שמחוץ לישוב (אם יש מידע מוקדם על האירוע ואם לא).
- בכל אירוע אחר שיהיה עליו מידע מוקדם, המאפשר התארגנות מראש, המשטרה תהיה אחראית לטיפול באכיפת החוק והסדר באירוע עצמו, וצה"ל יסייע לה במעטפת.
- בכל האירועים שיתפתחו בלא מידע מראש, בהגיע צה"ל ראשון לזירה הוא יטפל באכיפת החוק והסדר עד לבוא המשטרה. בהגיע המשטרה לזירה היא תיטול אחריות להמשך הטיפול באירוע.⁸⁶

נוהל זה כמעט ואינו מיושם במציאות. במקרים רבים מסרב צה"ל לטפל באירועים בהם פוגעים מתנחלים בפלסטינים כאשר המשטרה אינה נוכחת במקום. לא פעם חיילים נוכחים במקום אך נמנעים מלסייע לפלסטינים. המשטרה כמעט ואינה מטפלת באירועים עליהם יש לה מידע מוקדם ולא פעם היא נמנעת מלאכוף את החוק לאחר הגעתה למקום.

כך לדוגמה, הן צה"ל והן המשטרה כמעט שאינם עושים דבר כנגד מבצעי חסימת הכבישים למרות העובדה שפעילות בלתי חוקית ואלימה כזו נעשית בגלוי ולאור יום. בתגובה לידיעה על הצבת מחסום המאויש על-ידי מתנחלים חמושים מדרום לשכם, מסר דובר צה"ל כי "בצה"ל לא

⁸³ דו"ח שמגר, עמ' 192-193, 250-251.

⁸⁴ דו"ח שמגר, עמ' 243.

⁸⁵ "בפגישה עם מועצת יש"ע סרב רובינשטיין לבטל נהלים לאכיפת החוק בשטחים", הארץ 5.5.98.

⁸⁶ נוהל אכיפת החוק והסדר לגבי ישראלים מפרי חוק באיו"ש ואזח"ע, ספטמבר 1998.

קיימות הוראות להקמת מחסומים על-ידי מתיישבים".⁸⁷ למרות זאת, לא נעשה כל מאמץ אמיתי להילחם בתופעה זו. בכתבה שפורסמה בעיתון "הארץ" תוארה חסימת כבישים בגוש עציון על-ידי מתנחלים מנווה דניאל. מתנחלים חמושים מנעו מכלי-רכב פלסטינים לנסוע לכיוון ירושלים ויידו אבנים על מכוניות שלא צייתו להוראותיהם. קציני צבא ושוטרים עמדו בצד ולא התערבו במתרחש.⁸⁸ העובדה כי אחד מהעבריינים לא חשש להתראיין לעיתון בציון שמו, מראה כי לא חשש כלל מנקיטת צעדים כלשהם נגדו. פניית בצלם למשטרה בעקבות כתבה זו, עדיין לא נענתה.⁸⁹

מבצעי חסימת הכבישים מאורגנים מראש ולא פעם אף ניתנת עליהם הודעה באמצעי התקשורת. הם מתבצעים ברחבי הגדה מזה חודשים ארוכים. נוכח זאת, ההתעלמות של הרשויות הישראליות ממעשים אלה חמורה במיוחד. פניית בצלם לדובר מחוז ש"י במשטרה, רפי יפה, בנושא זה לא נענתה עד לכתיבת דו"ח זה.⁹⁰

גם הטיפול במקרה הריגתו של פאהד מוסטפא בכר עודה ב-7.10.00 על-ידי מתנחל, ממחיש באופן מובהק כיצד מועלת ישראל בחובתה לשמור על החוק והסדר ולהגן על שלומה של האוכלוסייה. במכתב שנשלח לבצלם ב-30.1.01- טענה המשטרה כי "אין כל רישום אודות אירוע זה במשטרה", על אף שמקרה זה דווח בעיתונות.⁹¹ יתרה מזאת, צה"ל עצמו דיווח על המקרה: בהודעה של דובר צה"ל, יום לאחר האירוע, נמסר כי במהלך "הפרות סדר פלסטיניות וישראליות" שנערכו בגדה "נורה ונהרג פלסטיני על-ידי מתיישב באזור הכפר בדיא".⁹²

אי פתיחת החקירה במקרה זה היא תוצאה של שרשרת של מחדלים. חובתו הברורה של צה"ל, לאחר שלמד על האירוע, הייתה לוודא שנעשים מאמצים לחקור אותו. באופן בלתי תלוי, על המשטרה היה לפתוח בחקירה באופן מיידי. מצב בו אזרח ישראלי הורג פלסטיני, המעשה מפורסם ברבים, ואף גורם אינו טורח לחקור אותו, מלמד יותר מכל על קלות הראש בה מתייחסות הרשויות הישראליות לאובדן חייו של פלסטיני.

לגבי חלק ממערכות אכיפת החוק, כמו המשטרה והפרקליטות, עדיין מוקדם לבחון באופן מקיף את טיפולן בעבירות של מתנחלים כלפי פלסטינים בחודשים האחרונים. לפיכך נדון להלן בעיקר במעורבות צה"ל בעבירות אלה ובסירוב המשטרה לפתוח תיקי חקירה במקרים בהם לא הוגשו תלונות של פלסטינים.

⁸⁷ "מתנחלים התפרעו בכפר סמוך לאריאל", הארץ 4.10.00.

⁸⁸ "אדוני הכביש החדשים", הארץ 16.2.01.

⁸⁹ מכתב מבצלם לאורי וייסקופ, ראש ענף חקירות במחוז ש"י של המשטרה, 20.2.01.

⁹⁰ מכתב מבצלם לדובר מחוז ש"י, 21.1.01.

⁹¹ "אירועי הימים האחרונים", הארץ 10.10.00.

⁹² הודעות דובר צה"ל, 8.10.00. הודעות דובר צה"ל מפורסמות באתר האינטרנט www.idf.il

אכיפת החוק על-ידי צה"ל

מאז כיבוש השטחים ב-1967 נתונה בידי צה"ל השליטה בשטחים והוא הגורם הנושא באחריות לסדר הציבורי ולביטחון האוכלוסייה. המשפט הבינלאומי מחייב את צה"ל להגן על חייהם ורכושם של התושבים הפלסטינים בשטחים.⁹³ בג"צ הדגיש את מחויבותו של צה"ל בקובעו כי: "מפקד האזור נושא באחריות לביטחון ולסדר הציבורי באזור, אשר עליו הוא מופקד [...] קיום הסדר והביטחון ושמירתו הלכה למעשה הם, לפי המשפט הבינלאומי הפומבי, מתפקידו המרכזיים של הממשל הצבאי";⁹⁴ וכי: "עיקר-העיקרים בשטח שנתפס בתפישת-לוחמה - נורמת-העל - הוא בהבטחת הסדר וביטחון הציבור".⁹⁵ כאמור, מחויבות זו נותרה בעינה גם לאחר כניסת הרשות הפלסטינית לחלק משטחי הגדה והרצועה, בוודאי בשטחי C ו-B.

דו"ח ועדת שמגר הדגיש את מחויבות צה"ל להבטיח את הסדר והחיים הציבוריים במידה שווה כלפי יהודים ופלסטינים.⁹⁶ לעומת זאת, מח"ט חברון, נעם תיבון, אמר בראיון לעיתון "הארץ" מספר חודשים לפני פרוץ האירועים: "שלא תהייה פה טעות. אני לא מהאו"ם, אני מצבא ההגנה לישראל. באתי לפה לא לחפש שותפים לכוס תה אלא לדאוג קודם כל לביטחונם של המתישבים היהודים".⁹⁷ בדומה לכך, מסר בעדות לבצלם רומל שחרור, תושב חווארה, כי כאשר התלונן בפני חיילים על תקיפת ביתו על-ידי מתנחלים בפעם השמינית מאז תחילת האינתיפאדה, ועל כך שהחיילים ששוהים בשטח כל הזמן לא ניסו למנוע את הירי על ביתו, ענו לו החיילים: "אנו נמצאים כאן להגנת המתנחלים ולא להגנת תושבי חווארה או אחרים".⁹⁸

בפגישה עם נציגי בצלם אמר אל"מ דניאל רייזנר, ראש ענף הדין הבינלאומי בצה"ל, כי "חיילים יתערבו אם יראו מתנחלים פוגעים בפלסטינים".⁹⁹ אמירה זו, שאכן תואמת את עקרונות המשפט הבינלאומי ואת מחויבות צה"ל, אינה מתארת באופן מדויק את המציאות. מספר רב של עדויות שהגיעו לבצלם, הן במהלך האירועים הנוכחיים והן בשנים האחרונות, מלמדות כי במקרים רבים חיילי צה"ל נוכחים כאשר אזרחים ישראלים תוקפים פלסטינים, אך כמעט ואינם עושים דבר על-מנת למנוע זאת.¹⁰⁰

בכמה מקרים, בחודשים האחרונים, עצרו חיילי צה"ל פלסטינים במחסום. לאחר שעצרו, הותקפו הפלסטינים על-ידי מתנחלים בעוד החיילים משקיפים מבלי לעשות דבר:

- חמדאן אחמד, תושב הכפר א-סאווייה שבנפת שכם, נסע עם אשתו ושניים מילדיו הקטנים למחנה הפליטים עסכר. לדבריו, "בדרך חזרה לכפר א-סאווייה, מכיוון דרום, נתקלנו במכונית צבאית ישראלית ועליה זרקור. החיילים האירו עלינו בזרקור וראו שמספר המכונית ערבי. החיילים עצרו אותנו. אחרי זמן מה הגיעו כמה מכוניות של מתנחלים מאחורינו, מהן ירדו כעשרה מתנחלים והתחילו להתנפל עלינו באבנים." החיילים סירבו לבקשתו של אחמד להתערב ולהגן עליהם.¹⁰¹

⁹³ ר' תקנות האג, סעיף 43; אמנת ז'נבה הרביעית, סעיף 27.

⁹⁴ בג"צ 358/88, האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד מג (2), 529, עמ' 539.

⁹⁵ בג"צ 6195/98 ישראל גולדשטיין נ' אלוף פיקוד מרכז, תק-על (3)99, 347, עמ' 10.

⁹⁶ דו"ח שמגר, עמ' 167.

⁹⁷ "דרך נועם", הארץ 5.5.00.

⁹⁸ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב-23.11.00.

⁹⁹ פגישה עם בצלם ב-26.10.00.

¹⁰⁰ ר' גם בצלם, אכיפת החוק.

¹⁰¹ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב-12.11.00.

• מוחמד מוסא, בן 36, נסע לביתו שבסילת א-דאהר. בעדותו לבצלם מסר כי "ליד צומת דותן היה מוצב מחסום וחיילים עמדו לידו. הם סימנו לי לעצור והתחלתי להתקרב למחסום בנסיעה איטית כדי לעצור ליד המחסום. מטרים ספורים לפני שהגעתי למחסום הופתעתי על-ידי עשרה מתנחלים שיצאו מהכניסה להתנחלות מבוא דותן. הם היו צעירים בני 20 בערך והיו חמושים בנשק ובאבנים. הם התחילו לזרוק אבנים לכיוון הרכב שלי ואני עשיתי פנייה חדה שמאלה ונסעתי במהירות. עקפתי את המחסום הצבאי בשוליים והרכב כמעט התהפך וכך ברחתי מהאזור. אבנים רבות פגעו בצדו הימני של רכבי. שתי השמשות מצד ימין של הרכב נשברו והיו גם פגיעות בדופן של הרכב מצד ימין. שלושה חיילים עמדו וראו כל מה שאירע ולא עשו כלום."¹⁰²

בדומה לכך, רבות מהתקריות אירעו באזורים בהם הטיל צה"ל עוצר, כמו בחברון ובחוארה. דווקא במקומות אלה ישנה נוכחות מוגברת של הצבא, על-מנת לאכוף את העוצר. למרות זאת, חיילי צה"ל אינם מונעים פגיעות בחייהם וברכושם של הפלסטינים על-ידי מתנחלים במקומות אלה.

לא זו בלבד שחיילי צה"ל אינם מתערבים כאשר הם נוכחים בתקיפות של מתנחלים, הם גם מפריעים לפלסטינים להגיש תלונות נגד תקיפות אלה ובחלק מהמקרים אף מונעים זאת מהם:

• רוני חנונה, תושב בית סאחור, הותקף באבנים שיידו מתנחלים על מכוניתו בעת שחזר לביתו בבית סאחור. הוא המשיך לנסוע ועצר כמה מטרים לאחר מכן כדי לבדוק את מכוניתו. במקום הגיע גיפ ובו כחמישה חיילים. כאשר סיפר להם שמתנחלים יידו לעברו אבנים, צעק עליו אחד החיילים בגיפ "שיסתלק משם". חייל אחר אמר שיש להם אקמול אם הוא רוצה.¹⁰³

• עו"ד מוחמד שאהין, בן 39, הותקף באבנים על-ידי מתנחלים. הוא נסע למשרד התיאום והקישור (מת"ק) שנמצא סמוך להתנחלות בית חגי". לדבריו, "הגעתי למת"ק בסביבות השעה 15:15. השומר בשער שאל אותי מה אני רוצה וענית לו שבאתי כדי להתלונן על הפגיעה ברכבי ובי. הוא אמר לי "המת"ק מת" והוסיף שאלך הביתה. סיפרתי לו מה שקרה לי והצבעתי על שני המתנחלים שיידו לעברי אבנים שעמדו לידו. השומר אמר לי "אז מה, היום אתם הרגתם לנו שלושה אנשים ואתם זורקים עלינו אבנים יום אחר יום אז מה אם קבלת אבן, תסתלק מייד ואם לא אני אירה בך". הוא דיבר עברית ואני מבין עברית טוב מאוד. שני המתנחלים עמדו במקום ושמעו את השיחה. הם צעירים, בני 20 בערך להערכתי. עזבתי את המקום וביציאה מהמת"ק ראיתי גיפ צבאי. עצרתי את הגיפ והתלוננתי בפני הנהג והיושב לידו על מה שקרה. התשובה של הנהג החייל הייתה "אז מה".¹⁰⁴

• חמדאן אחמד, שביקש להתלונן על יידוי האבנים (ר' לעיל), נסע למת"ק הישראלי בחוארה. כאשר הגיע לשם, כיוון אליהם החייל בשער את נשקו ואמר להם: "לכו מפה, ואם לא אני יורה בכם."¹⁰⁵

במקרה אחר, תיאר מאזן דענא, צלם עיתונות, את התנהגות החיילים בזמן שהותקף על-ידי מתנחלים באזור בית הדסה בחברון:

¹⁰² העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-18.2.01.

¹⁰³ העדות נגבתה על-ידי עבד אל-אחמר ב-24.11.00.

¹⁰⁴ העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-31.10.00.

¹⁰⁵ העדות נגבתה על-ידי האשם אבו חסן ב-12.11.00.

מתנחלים רבים הקיפו אותי. נפגעתי משתי אבנים שפגעו בראשי ובלסת שלי, וממכות ואגרופים בפנים וביתר חלקי גופי. כשניסיתי להתגונן, החיילים באו ותפסו אותי, אחזו בי בכוח ומנעו ממני להתגונן מול המתנחלים שתקפו אותי. בזמן שהמתנחלים תקפו אותי, איש מהם לא נעצר על-ידי השוטרים והחיילים. החיילים רק הציעו לנו לברוח לכיוון תל-רומידה.¹⁰⁶

עדויות אלה, בנוסף לרבות אחרות שלא הובאו כאן, מצביעות על כך שמדובר בתופעה נרחבת ולא באירועים חריגים. העובדה שבמקרים רבים החיילים כלל אינם טורחים לדווח על האירוע או לקבל פרטים מזהים של העבריינים, מקשה על ניהול חקירה משטרתית יעילה בשלב מאוחר יותר. היחס המקל של צה"ל כלפי מעשי אלימות של מתנחלים בא לידי ביטוי גם ביחסם של גורמים בכירים בצבא למעשים אלה. עו"ד נטע עמר, מהאגודה לזכויות האזרח, שלחה מכתב לראש הממשלה ושר הביטחון אהוד ברק, בו פירטה שורה של תקיפות של מתנחלים כלפי פלסטינים. במכתבה דרשה עו"ד עמר כי צה"ל ימנע את הישנותם של מקרים כאלה ויפעל להגנת הפלסטינים מפגיעות כאלה בעתיד.¹⁰⁷ בתשובה, שנכתבה על-ידי האלוף גיורא איילנד, ראש אגף מבצעים במטכ"ל, נמסר כי "איננו מכירים אף מקרה בו נהרגו פלסטינים עקב התפרעות מתנחלים. אנו מכירים מקרה אחד ליד איתמר בו הרגו מתנחלים שני פלסטינים לטענתם כהגנה עצמית. נושא זה מטופל הן על-ידי הצבא והן על-ידי המשטרה אשר עצרה את היורים לחקירה".¹⁰⁸ תשובה זו רחוקה מלהיות מספקת ומצביעה על יחס מזלזל ובלתי רציני של המערכת הצבאית לנושא זה. לא זו בלבד שהאלוף איילנד מתעלם מהתקריות הרבות שפורטו במכתבה של עו"ד עמר, אלא שבתאריך כתיבת תשובה זו היה ידוע לבצלם על שני מקרים נוספים לפחות של פלסטינים שנהרגו על-ידי מתנחלים - פאהד עודה שנהרג מירי ב-8.10.00, ומוסטפא עליאן, שנהרג מפגיעת אבן ב-14.11.00; מותם של שניהם דווח גם בעיתונות הישראלית. יתרה מזאת, נסיונו של האלוף איילנד להציג את תופעת האלימות של מתנחלים כלפי פלסטינים כעניין שולי הוא בעייתי, בלשון המעטה, לנוכח העדויות הרבות המראות אחרת.

בשורה ארוכה של התבטאויות פומביות שיבחו בכירים בצה"ל את האיפוק בו נוקטת אוכלוסיית המתנחלים. כך לדוגמה, הרמטכ"ל שאול מופז הביע הערכה "לתושבים ישראלים ביהודה ושומרון שמגלים אחריות רבה מאוד ושיתוף פעולה יוצא מן הכלל עם צה"ל";¹⁰⁹ דובר צה"ל, המפרסם הודעות על המתרחש בשטחים מדי יום, קרא בכמה מהודעות אלה למתיישרים היהודים "להמשיך לשמור על איפוק", תוך התעלמות כמעט מוחלטת מהמקרים הרבים בהם התפרעו מתנחלים ופגעו בפלסטינים.¹¹⁰ אמנם, במהלך החודשים האחרונים הביעו כמה גורמים ביטחוניים חשש, שלא לציטוט, מפני התפרצות אלימה של מתנחלים.¹¹¹ עם זאת, כמעט ולא נשמעו התבטאויות רשמיות מצד צה"ל שקראו לריסון כלשהו בפעולות של מתנחלים. התפעלותם של גורמי הביטחון מה"איפוק" בו נוקטים מתנחלים בשטחים, במקביל להיעדר גינוי משמעותי

¹⁰⁶ העדות נגבתה על-ידי נגיב אבו רקייה ב-11.3.01.

¹⁰⁷ מכתב מ-23.10.00.

¹⁰⁸ מכתב מ-22.11.00.

¹⁰⁹ הודעות דובר צה"ל מ-15.10.00.

¹¹⁰ ר' לדוגמה הודעות דובר צה"ל מ-4.10.00, 18.10.00, 1.1.01.

¹¹¹ "חשש בצה"ל מיהודי שיעשה מעשה", הארץ מ-21.12.00; "שני מתנחלים נהרגו בפיגוע, חייל נהרג בבקעה", הארץ מ-10.12.00.

למעשי האלימות, מעבירה מסר ברור לאוכלוסיית המתנחלים, לפיו צה"ל לא יפריע להם להמשיך ולפגוע בפלסטינים.

אכיפת החוק על-ידי המשטרה

בעקבות המלצות ועדת שמגר הוקם בשנת 1994 מחוז משטרה חדש - מחוז ש"י - האחראי על הגדה המערבית. מחוז זה אחראי, בין השאר, על טיפול בעבירות של אזרחים ישראלים כנגד פלסטינים. במסגרת תפקידה על המשטרה לקבל תלונות על עבירות, לאתר חשודים, לבצע מעצרים ולאסוף ראיות על-מנת להחליט אם יש מקום להגשת כתב אישום.

בשלב זה עדיין מוקדם להעריך את תפקוד המשטרה לגבי תלונות שהוגשו על-ידי פלסטינים במהלך האירועים האחרונים. עם זאת, בחינה של טיפול המשטרה בעבר בתלונות שהגישו פלסטינים שנפגעו ממתנחלים אינה מבשרת טובות. בנוגע לאכיפת החוק על-ידי המשטרה בשטחים, קבעה ועדת שמגר כי "לא כל התלונות טופלו כדבעי, לא כל אירוע פלילי נחקר, או נחקר עד תומו, ולא כל האשמים הובאו לדין".¹¹²

מסקנה דומה עולה גם מנתוני בצלם לגבי השנים שלאחר כתיבת מסקנות הוועדה. בצלם ערך מעקב אחר טיפול הרשויות במדגם של 63 תקריות אלימות בהן פגעו מתנחלים בפלסטינים שאירעו בין 1994 ל-2001 (לא כולל מקרי מוות). תקריות אלה כללו פציעה, גרימת נזק לרכוש, כריתת עצים, התפרעויות אלימות והצתת מכוניות. בכל המקרים ערך בצלם תחקיר וגבה עדויות מקורבנות ועדי ראיה. 40 מתיקי החקירה שבמעקב - כשני שלישי - נסגרו, רובם המכריע בעילת "חוסר ראיות מספיקות" או "עברייני לא נודע". רק בשישה מהמקרים הוגשו כתבי אישום.¹¹³ נתונים דומים, לפיהם למעלה מ-60% מתיקי החקירה נסגרו על-ידי המשטרה, עולים גם מתשובות לשאלות שהוגשו בכנסת לשר המשפטים צחי הנגבי ולשר לביטחון פנים אביגדור קהלני.¹¹⁴

בנוסף, ניתן לקבוע כבר כעת כי המשטרה ממשיכה גם באירועים אלה במנהגה לא לחקור אירועים לגביהם לא הוגשה תלונה. כך, למשל, לגבי מקרה מותו של מוסטפא עליאן ב-14.11.00 הודיעה המשטרה כי לא פתחה בחקירה בגלל שלא הוגשה תלונה בנושא.¹¹⁵ גם דו"חות בצלם מהשנים האחרונות הצביעו על מקרי אלימות רבים בהם לא פתחה המשטרה בחקירה בטענה שלא התקבלה אצלה תלונה בנושא.¹¹⁶ זאת, למרות שחובתה של המשטרה לאכוף את החוק אינה תלויה בקבלת תלונה והעובדה שהקורבן לא הגיש תלונה אינה יכולה לשמש עילה לאי פתיחת חקירה.¹¹⁷ המשטרה חייבת לפתוח בחקירה עצמאית לגבי כל אירוע המעורר חשד לעבירה, המגיע לידיעתה ממקורות שונים, כולל דיווחים בתקשורת. בהקשר זה, יש להזכיר את חובת חיילי צה"ל לדווח למשטרה על כל אירוע כזה.

התעלמותה של המשטרה מחובתה זו אינה תופעה חדשה וגורמים שונים ביקרו זאת כבר בעבר: בדו"ח קרפ נמתחה ביקורת על המשטרה בשל דרך פעולה זו.¹¹⁸ גם בג"צ קבע כי "אין ספק, שתפקידו העיקרי של הריבון בשטח מוחזק הוא לשמור על החוק והסדר. זאת עליו לעשות גם

¹¹² דו"ח שמגר, עמ' 192.

¹¹³ הטיפול ב-12 מהמקרים טרם הסתיים. במקרה אחד לא נפתחה חקירה, באחד הופסקו ההליכים, ובשלושה נוספים לא הגיעה לבצלם תשובה סופית.

¹¹⁴ תשובת השר לביטחון פנים אביגדור קהלני לשאלתא מס' 3405 ו-3419 (שהוגשו על-ידי ח"כ וליד צאדק ודדי צוקר) מיום 21.10.98; תשובת שר המשפטים צחי הנגבי לשאלתא מס' 3477 (שהוגשה על-ידי ח"כ רומן ברונפמן) מיום 27.1.99.

¹¹⁵ מכתב לבצלם מקצין אגף חקירות מחוז ש"י, 30.1.00.

¹¹⁶ בצלם, אכיפת החוק; בצלם, דו"ח קיום בלתי אפשרי: זכויות האדם בחברון מאז הטבח במערת המכפלה, ירושלים ספטמבר 1995.

¹¹⁷ חובת המשטרה לפתוח בחקירה כשנודע ממקור כלשהו על ביצוע עבירה מעוגנת בחוק סדר הדין הפלילי (תשמ"ב-1987), סעיף 59.

¹¹⁸ דו"ח קרפ, עמ' 25.

בהעדר כל תלונה מצד תושבי המקום".¹¹⁹ ועדת שמגר הדגישה את הצורך לפעול גם בשטחים לפי הכלל הקובע כי על המשטרה לפתוח בחקירה אם מגיע אליה מידע כלשהו על ביצוע עבירה, גם אם הנפגע אינו מתלונן.¹²⁰

הימנעותה של המשטרה מחקירה של מקרים לגביהם לא הוגשה תלונה חמורה במיוחד בשל העובדה שבמקרים רבים פלסטינים אינם מגישים תלונות, מכמה סיבות. ההגבלות על התנועה שמטילה ישראל במהלך האינתיפאדה הנוכחית מקשות, ולעתים הופכות לבלתי אפשרית, את הגשת התלונה. בנוסף, פלסטינים רבים חוששים מהתנכלות מצד מתנחלים בעקבות הגשת תלונה נגדם, או מכך שבעקבות דיווח על תקרית אלימה בינם לבין מתנחלים הם יהפכו מקורבנות לחשודים ויואשמו על-ידי המשטרה. כמו כן, לעיתים קרובות סובלים הפלסטינים מיחס מזלזל ומטריטוריים מצד המשטרה בבואם להגיש תלונה.

לנוכח קשיים אלו והטיפול הכושל בתלונותיהם, פלסטינים רבים איבדו את אמונם במערכת אכיפת החוק הישראלית, ונמנעים מלשוב ולהגיש תלונות.

כך, לדוגמה, עזמי מוחמד, תושב בית דגין, שסבל, כמו תושבים נוספים בכפרו, מהתנכלות מתמשכת של מתנחלים בחודשים האחרונים סיפר כי: "התושבים והמועצה הכפרית ניסו פעמים רבות להתלונן, דרך המת"ק הפלסטיני, אבל זה לא הביא תועלת. עכשיו אנחנו כבר לא פונים ולא מתלוננים כי השתכנענו שזה לא עוזר. כשהצבא מגיע הוא רק מגן על המתנחלים".¹²¹ מוחמד מוסא, תושב סילת א-דאהר, סיפר את שאירע לאחר שהותקף באבנים על-ידי מתנחלים: "מיהרתי הביתה לכיוון הכפר ולא הלכתי להתלונן במת"ק הפלסטיני ולא בישראלי כי הכבישים היו סגורים וחתומים באותה תקופה; לא התאמצתי להגיע גם כי אני בטוח שלא יצא כלום מהתלונה הזאת".¹²²

בדו"ח שהגישה ישראל לוועדת מיטשל, החוקרת את אירועי החודשים האחרונים, היא התחייבה לחקור כל מקרה בו הועלתה טענה לפגיעה של מתנחלים בפלסטינים.¹²³ כבר כעת ניתן לקבוע כי ישראל אינה עומדת בהתחייבותה זו במלואה.

¹¹⁹ בג"צ 175/81 מוסטפה ענאבי אל נתאשה נ' שר הביטחון, פ"ד ל"ה (3) 361.

¹²⁰ דו"ח שמגר, עמ' 244.

¹²¹ העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-14.2.01.

¹²² העדות נגבתה על-ידי ראסלן מחאגינה ב-18.2.01.

¹²³ Sharm El-Sheikh Fact Finding Committee, First Statement of the Government of Israel, Article 309.

ניתן למצוא את הדו"ח באתר משרד החוץ – www.mfa.gov.il

טיפול הרשויות במקרי מוות

"יש מי שחייהם נתפסים כדבר מה שגזילתו ראויה לעונשים של שש, שבע, תשע או תריסר שנות מאסר בתוך כתלי הכלא; יש מי שחייהם נתפסים כדבר מה שגזילתו ראויה לשישה חודשי מאסר, רובם מחוץ לכלא, בעבודות שירות".¹²⁴

בצלם מנהל מעקב אחר טיפול הרשויות בכל המקרים בהם נהרגו פלסטינים בידי מתנחלים ואזרחים ישראלים, מאז פרוץ האינתיפאדה הראשונה.

בין ה-9.12.87-18.3.01- נהרגו בשטחים 119 פלסטינים בידי אזרחים ישראלים. 29 מהם נהרגו בטבח במערת המכפלה על-ידי ברוך גולדשטיין שנהרג במהלך האירוע. בדיקה של טיפול הרשויות בשאר המקרים, מראה על כשלים ובעיות באופן בו מתפקדת מערכת אכיפת החוק, בכל השלבים, החל מפתחת החקירה ועד לקציבת העונש על-ידי הנשיא.

הממצאים העיקריים מתוצאות המעקב הם:¹²⁵

- **בשישה מקרי מוות לא נפתחה כלל חקירה משטרתית.** שניים ממקרים אלו אירעו במהלך האירועים הנוכחיים.
 - **ב-39 מקרים נסגר תיק החקירה.** 15 תיקים נסגרו על-ידי המשטרה, 22- על-ידי הפרקליטות. עוד שני תיקים נסגרו על-ידי גורמים צבאיים. הרוב המכריע של תיקים אלה נסגר בעילות של "עברייך לא נודע" או "חוסר ראיות". חמישה תיקים נסגרו בשל חוסר אשמה.
 - **מבין 22 מקרי מוות בהם הורשעו הנאשמים, שישה הורשעו ברצח.** השאר הורשעו בעבירות קלות יותר: שבעה הורשעו בהריגה, שבעה בגרימת מוות ברשלנות (חמישה מהם הואשמו קודם לכן בהריגה). בעוד שני מקרים הורשעו המעורבים בירי באזור מגורים, בנשיאת נשק ללא רישיון, ובסיכון חיי אדם בנתיב תחבורה.
 - **ארבעה מתוך חמשת המורשעים ברצח שנגזר דינם זכו לקיצור עונשם,** באמצעות חנינה או קציבת עונש על-ידי הנשיא, וקיצור שליש על-ידי ועדת השחרורים.¹²⁶
 - **גזרי הדין של חמישה מהמורשעים בהריגה נעו בין 18 חודשי מאסר לארבע שנות מאסר.** במקרה נוסף נידון הנאשם לשבע וחצי שנות מאסר, ובאחר לשישה חודשי עבודות שירות.¹²⁷
 - **חמישה מבין שבעת המורשעים בגרימת מוות ברשלנות נידונו לעבודות שירות.** השניים האחרים נידונו לחמישה חודשי מאסר, ול-18 חודשי מאסר.¹²⁸
- מבין המקרים הנוספים, תשעה מהם עדיין בטיפול ובחמישה מהם זוכו הנאשמים.

¹²⁴ חיים גנז, "כמה עולה הריגה", עיוני משפט י"ג (1) 1988. התבטאותו של גנז באה בעקבות החלטת בית המשפט המחוזי לגזור שישה חודשי עבודות שירות על ניסן אישגויב, שהורשע בהריגת פלסטיני בשטחים.

¹²⁵ לפירוט הנתונים ר' נספח.

¹²⁶ גם ישראלים שהורשעו ברצח פלסטינים בתוך גבולות ישראל או לפני האינתיפאדה זכו במקרים רבים להקלה בעונשם. ר' "רוצחי ערבים משתחררים מוקדם מהכלא", הארץ 7.3.00.

¹²⁷ העונש המקסימלי לעבירת הריגה הוא עשרים שנות מאסר (סעיף 298 לחוק העונשין).

¹²⁸ העונש המקסימלי לעבירה של גרימת מוות ברשלנות הוא שלוש שנות מאסר (סעיף 304 לחוק העונשין).

התמונה העולה מממצאים אלו רחוקה מלהראות על פעולה נחושה של רשויות אכיפת החוק במקרים החמורים ביותר של אלימות כלפי פלסטינים. ישנם מקרי מוות שהמשטרה כלל לא טרחה לחקור אותם. באחוז גבוה של המקרים – קרוב למחצית – התיק נסגר לאחר שהמשטרה לא הצליחה לאתר חשוד או להשיג ראיות מספיקות.

ברוב המקרים בהם הורשעו נאשמים, הם הורשעו בהריגה וגרימת מוות ברשלנות, ונגזרו עליהם עונשי מאסר קלים. אלו שהורשעו ברצח זכו ברוב המוחלט של המקרים להקלה משמעותית בעונשם.

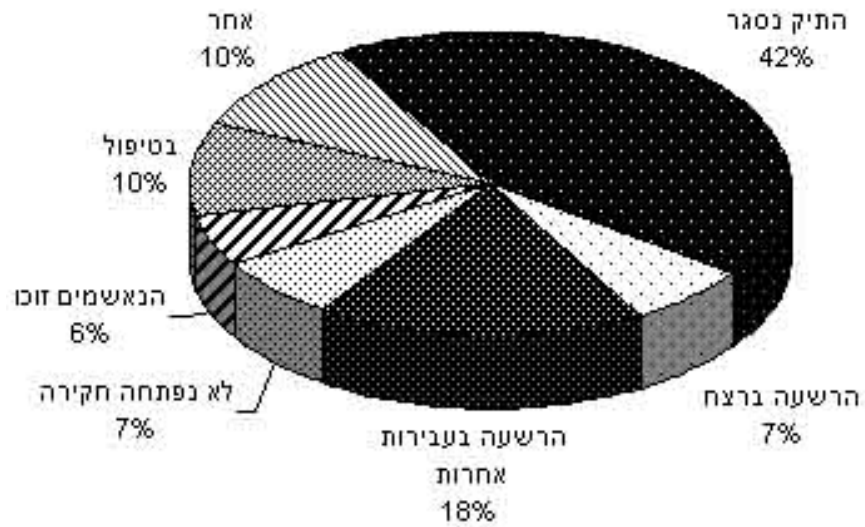
המחדלים של מערכת אכיפת החוק והזלזול בחיי אדם בולטים במיוחד בהשוואה של נתונים אלה עם נתונים בנוגע למקרים בהם פלסטינים הרגו אזרחים ישראלים. בטיפול במקרים אלו מגלה מערכת אכיפת החוק הישראלית יעילות ונחישות, ואינה מהססת אף לפגוע בזכויות אדם ולהפר את המשפט הבינלאומי על מנת לחקור ולהעניש את הנאשמים.

מתחילת האינתיפאדה הראשונה עד ל 18.3.01 נהרגו בשטחים 114 אזרחים ישראלים על-ידי פלסטינים. סיכום תוצאות החקירות והמשפטים במקרים אלו מראה כי:¹²⁹

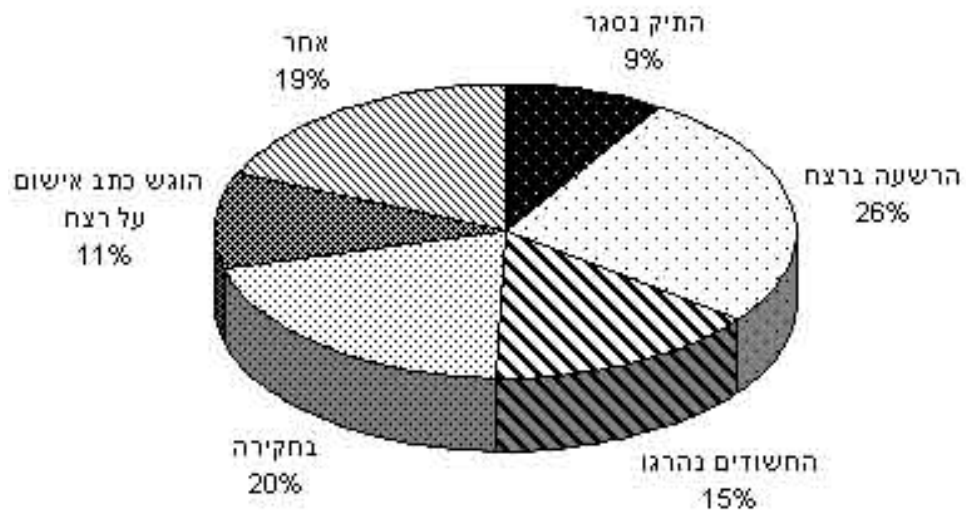
- **בכל המקרים נפתחה חקירה.**
- **בעשרה מקרים (פחות מעשרה אחוזים) התיק נסגר.**
- **32ב- מקרים הורשעו נאשמים. 30 מהם ברצח.** במקרה אחד נוסף הורשע הנאשם בסיוע לרצח.
- **17 חשודים נהרגו על-ידי כוחות הביטחון הישראלים.** 15 מתוכם כ"מבוקשים", שניים במהלך האירוע.
- **6ב- מקרים הרסה ישראל 12 בתים של חשודים,** 2ב- מקרים נוספים אטמה שני בתים וב-5 מקרים נוספים אטמה 8 בתים באופן חלקי.
- **לבצלם לא ידוע על מקרים של חנינה, המתקת עונש או קציבת עונש לפלסטינים שהואשמו בגין מקרי מוות של ישראלים.**
- **23ב- מקרים עדיין מתנהלת חקירה משטרתית (11ב- מתוכם נעצרו חשודים).** בעוד 12 מקרים הוגש כתב אישום בגין רצח.

¹²⁹ לפירוט הנתונים ר' נספח.

טיפול במקרי מוות של פלסטינים בידי אזרחים ישראלים¹³⁰

טיפול במקרי מוות של אזרחים ישראלים בידי פלסטינים

¹³⁰ לא כולל 29 הפלסטינים שהרג ברוך גולדשטיין במערת המכפלה ב-25.2.94.

מסקנות

"אדם נידון למאסר עולם בעוון רצח, והנה מבקשים לשלחו לחופשי לאחר כשמונה שנות מאסר. ואנו נעמוד ונקשה: הכדי כך נעשו חיי אדם זולים במקומותינו?"¹³¹

השופט חשין, בדעת מיעוט, התנגד להחלטה לשחרר את יורם שקולניק שהורשע ברצח ונידון למאסר עולם, באומרו שהיא מבטאת יחס זול לחיי אדם. אולם, דבריו הנוקבים מגלים רק חלק מהאמת: החלטה זו, כמו התנהלותה של רוב מערכת אכיפת החוק, מבטאת יחס זול לחיי האדם הפלסטיני בלבד. הטיפול של כל מרכיבי מערכת אכיפת החוק - הצבא, המשטרה, הפרקליטות, ובתי המשפט - בעבירות אלימות כלפי פלסטינים, מתאפיין בזלזול כלפי תלונותיהם ובסלחנות כלפי העבריינים. בעוד שפלסטיני ההורג ישראלי נענש במלוא חומרת הדין, ובחלק מהמקרים נענשת גם משפחתו, סיכוייו של ישראלי שהורג פלסטיני לצאת פטור מעונש או בעונש קל בלבד גבוהים מאוד.

ב-1994 פירסם בצלם דו"ח בנושא אכיפת החוק על המתנחלים. מסקנות הדו"ח היו כי מערכת אכיפת החוק אינה עושה כל שביכולתה על-מנת למנוע את הישנותם של מעשי אלימות כלפי פלסטינים. משלב פתיחת החקירה, דרך ההחלטה להגיש כתב אישום, סיווג העבירה, מתן פסק הדין, קביעת גזר הדין ועד ההחלטה על שחרור מוקדם; בכל השלבים המערכת נכשלת ואינה עושה את כל שביכולתה על מנת להילחם בעבירות אלו. שילוב של אוזלת יד וסלחנות מאפיינים את פעולתן של כל רשויות החוק. התוצאה היא העברת מסר של סלחנות ומתן לגיטימציה למעשים אלה.¹³²

למרבה הצער, מסקנות אלה נכונות גם לשנים האחרונות. העובדה כי על אף התרעות חוזרות ונשנות, גם מצד גורמים רשמיים, לא חל שינוי בטיפול המערכת בנושא זה, מראה כי מדובר במדיניות מתמשכת ולא בשורה של צירופי מקרים. גם אם הרשויות הישראליות אינן מעודדות בצורה ישירה פגיעה אלימה באזרחים פלסטינים, התעלמותן מנושא זה מובילה לאותה תוצאה. מדיניות זו פוגעת גם בעיקרון הבסיסי של שוויון בפני החוק ומערערת בכך את יסודות שלטון החוק בישראל.

בצלם קורא לרשויות הישראליות למנוע פגיעה של מתנחלים ואזרחים ישראלים בחייהם, גופם ורכושם של פלסטינים תושבי השטחים:

- על מדינת ישראל, ככוח הכובש האחראי לשלומה וביטחונה של האוכלוסייה הפלסטינית, להגן אוכלוסייה זו, באופן זהה לאופן בו מוגנים ישראלים. על ממשלת ישראל להנחות את כל רשויות אכיפת החוק לפעול בנחישות על מנת למנוע מעשי אלימות של מתנחלים כלפי פלסטינים, ולהקצות לכך את המשאבים הראויים.
- יש להבהיר לחיילי צה"ל את חובתם להתערב בכל מקרה בו נוהגים מתנחלים באלימות כלפי פלסטינים ולנקוט צעדים כנגד חיילים שלא יעשו כך.
- על משטרת ישראל לחקור כל אירוע שמובא לידיעתה, ולא להשתמש באי הגשת תלונה על-ידי הקורבן כעילה להתעלמות מהמקרה. על המשטרה לעשות מאמץ להפחית את מספר תיקי החקירה הנסגרים בעילת חוסר ראיות או "עבריון לא נודע".

¹³¹ השופט מישראל חשין בבג"צ 89/01, הועד הציבורי נגד עינויים נ' ועדת השיחוררים ויורם שקולניק.
¹³² בצלם, אכיפת החוק.

**סיכום תוצאות חקירה ומשפטים במקרים של הריגת פלסטינים בידי אזרחים ישראלים
בשטחים¹³³**

מתחילת האינתיפאדה (ב-9.12.87) ועד 18.3.01 נהרגו בשטחים 119 פלסטינים מידי אזרחים ישראלים, 23 מהם ילדים מתחת לגיל 17. להלן תוצאות החקירות והמשפטים שנערכו בנוגע למקרים אלה:

מספר מקרי המוות	מצב החקירה / משפט
6	<p>הרשעות ברצח. גזר הדין:</p> <p>I. מאסר עולם</p> <p>II. מאסר עולם, שנקצב ל-13 שנות מאסר בפועל</p> <p>III. מאסר עולם, שנקצב ל-15 שנות מאסר בפועל ובהמשך הופחת ל-11.25 שנים. ועדת השחרורים החליטה על ניכוי שליש, ובאישור בג"צ הוא שוחרר לאחר 7.5 שנות מאסר.</p> <p>IV. 15 שנות מאסר בפועל, שהופחתו ל-12 שנים ובהמשך הופחתו ל-10 שנים.</p> <p>V. 16 שנות מאסר בפועל, שהופחתו בהמשך ל-13 שנים.</p> <p>ו. טרם ניתן גזר דין</p>
7	<p>הרשעות בהריגה. גזר הדין:</p> <p>I. 3 שנות מאסר בפועל, שנתיים על תנאי ופיצוי כספי למשפחה. ניכוי שליש.</p> <p>II. 4 שנות מאסר בפועל, שנתיים על תנאי ופיצוי כספי</p> <p>III. 4 שנות מאסר בפועל, שנתיים על תנאי ופיצוי כספי. בעקבות ערעור הומר העונש לשנתיים מאסר בפועל, ללא פיצוי כספי.</p> <p>IV. 18 חודשי מאסר בפועל, 18 חודשי מאסר על תנאי ופיצוי כספי</p> <p>V. 7.5 שנות מאסר בפועל ופיצוי כספי</p> <p>VI. שנתיים מאסר בפועל, שנת מאסר על-תנאי ופיצוי כספי למשפחה. בעקבות ערעור הוחמר העונש לארבע שנים מאסר, ושנתיים מאסר על תנאי.</p> <p>VII. ששה חודשי עבודות שירות, 15 חודשי מאסר על תנאי ופיצוי כספי למשפחה</p>
7	<p>הרשעה בגרימת מוות ברשלנות (5 מהם הואשמו קודם לכן בהריגה). גזר הדין:</p> <p>I. 4 חודשי עבודות שירות, שנת מאסר על תנאי וקנס כספי</p> <p>II. 5 חודשי מאסר בפועל ו-7 חודשי מאסר על תנאי. ניכוי שליש.</p> <p>III. 18 חודשי מאסר בפועל ו-18 חודשי מאסר על תנאי</p> <p>IV. 3 חודשי עבודות שירות ו-21 חודשי מאסר על תנאי.</p> <p>V. 6 חודשי עבודות שירות ושנת מאסר על-תנאי</p> <p>VI. 5 חודשי עבודות שירות ושנת מאסר על-תנאי. בעקבות תביעת נזיקין חוייב בתשלום פיצוי למשפחה.</p> <p>VII. 4 חודשי עבודות שירות.</p>
2	<p>האשמה בהריגה, הרשעה שאינה מתייחסת לגרימת המוות:</p> <p>I. הרשעה בירי באזור מגורים, פציעה, התפרעות ועוד. גזר הדין: 8 חודשי מאסר בפועל ו-18 חודשי מאסר על תנאי (ל-35 מהמורשעים); 18 חודשי מאסר על תנאי (למורשע רביעי)</p> <p>II. הרשעה בתקיפת שוטר, נשיאת נשק ללא רישיון וסיכון חיי אדם בנתיב תחבורה. גזר הדין: 21 חודשי מאסר בפועל, 21 חודשי מאסר על תנאי וקנס כספי. בעקבות ערעור, בוטל סעיף האישום השלישי ותקופת המאסר קוצרה ל-16 חודשים.</p>

¹³³ 81 נהרגו בידי מתנחלים; 3 נהרגו בידי אזרחים ישראלים שאינם מתנחלים; לגבי 35 אין לבצלם מידע על מקום המגורים של הפוגע הישראלי.

מספר מקרי המוות	מצב החקירה / משפט
5	זיכוי
1	הוגש כתב אישום (בגין הריגה), והפרקליטות החליטה לעכב את ההליכים בתיק
1	ביטול כתב אישום שהוגש
3	בטיפול הפרקליטות
22	סגירת התיק על ידי הפרקליטות, ללא נקיטת צעדים משפטיים, בגין: חוסר ראיות – 15 מקרים חוסר אשמה – 4 מקרים עברייני לא נודע – 3 מקרים
5	בחקירה משטרית. בשניים מהמקרים נעצרו חשודים.
15	סגירת התיק על ידי המשטרה, בגין: עברייני לא נודע / לא אותרו חשודים – 13 מקרים חוסר ראיות – מקרה אחד חוסר אשמה – מקרה אחד
1	נפתחה חקירת מח"ש
2	סגירת התיק על ידי גורמים צבאיים
2	אשפוז פסיכיאטרי של הנאשם (מדובר באותו אדם)
6	לא נפתחה חקירה משטרית
4	תיק החקירה לא אותר על-ידי הרשויות (נמסר לבצלם)
29	מבצע נהרג בעת הארוע (ברוך גולדשטיין)
1	מצב החקירה עדיין לא ידוע לבצלם

**סיכום תוצאות חקירה ומשפטים במקרים של הריגת אזרחים ישראלים בידי פלסטינים
בשטחים**

מתחילת האינתיפאדה (ב-9.12.87) ועד 18.3.01 נהרגו בשטחים 114 אזרחים ישראלים מידי אזרחים פלסטינים. להלן תוצאות החקירות והמשפטים שנערכו בנוגע למקרי מוות אלה:

מספר המקרים	מצב החקירה / משפט	הריסות / אטימות בתים של החשודים / המבצעים, או של משפחותיהם
30	הרשעה ברצח. גזר דין: מאסר עולם לפחות	<ul style="list-style-type: none"> ▪ בחמישה מהמקרים הרסה ישראל 11 בתים באופן מלא ▪ בשניים מהמקרים אטמה ישראל 2 בתים באופן מלא ▪ בשני מקרים נוספים אטמה ישראל 3 בתים באופן חלקי
1	הרשעה במעורבות ברצח. גזר דין: מאסר עולם	
1	הרשעה בסעיף בלתי ידוע	
12	הגשת כתב אישום בגין רצח	באחד המקרים אטמה ישראל 2 בתים באופן חלקי
23	נפתח תיק חקירה במשטרה. ב-11 מהמקרים נעצרו חשודים. טרם הוגש כתב אישום	באחד המקרים בהם נעצרו חשודים אטמה ישראל 2 בתים באופן חלקי
15	החשודים בביצוע נהרגו כ"מבוקשים" על-ידי כוחות הביטחון מס' חודשים לאחר הארוע	
2	החשודים בביצוע נהרגו במהלך הארוע על-ידי כוחות הביטחון	באחד המקרים הרסה ישראל בית אחד באופן מלא
1	החשוד בביצוע נהרג על-ידי פלסטינים	
11	התיק נסגר (כולל הריגת ברוך גולדשטיין)	
9	לא ידוע לבצלם	
6	הרשעה ברשות הפלסטינית (ב-5 מהמקרים דרשה ישראל את מעצרים של המורשעים במסגרת הסכם וואי) שניים מהאסירים, שנשפטו ל-12 שנות מאסר, שוחררו על-ידי הרשות לאחר ארבע שנים מאסר.	
2	נפתחה חקירה ברשות הפלסטינית.	באחד המקרים עצרה הרשות חשודים. במקרה זה אטמה ישראל בית אחד באופן חלקי
1	ישראל הגישה בקשה למעצר חשוד ברשות הפלסטינית במסגרת הסכם וואי	

תגובת דובר המשטרה

המטח
 לשכת
 טלפון:
 פקס:
 ירושלים,
 כ"ו אדר, תשס"א
 21/03/01
 רא / 01 - 00003/1807 (מ)

לכבוד

ארגון "בצלס"המדין : תגובת המשטרה לדו"ח "בצלס"

1. להלן תגובתנו לדו"ח הנ"ל:

משטרת ישראל אוכפת החוק על פי תפקידה וסמכותה בחוק, ללא הבדל דת גזע ומין. המשטרה מבצעת עבודתה באופן ענייני ומקצועי וללא שום משוא פנים, לשמירת החוק והסדר הציבורי, בטחון הנפש והרכוש כמופיע בפקודות המשטרה.

לזכותו של כל אדם המוצא עצמו ומרגיש נפגע באופן כזה או אחר מפעולה משטרתית כלשהי, תמיד עומדת הזכות להגיש תלונת במשטרה או במחלקה לחקירת שוטרים שבמשרד המשפטים, וכל תלונה כזו תיבדק לגופה במלוא הרצינות והאחריות.

2. לידיעתכם.

בברכה,

עופר סיון
 עוזר דובר המשטרה

תגובת דובר צה"ל

לישראל	הגנה	צבא
צה"ל	דובר	חטיבת
ציבוד	קשר	ענף
9 ת"א	בן אב"י	רח"איתמר
01000		ד.צ.
03-6080339/40		טלפון:
03-6080334		פקס:
493	-	זכ
2001	במרץ	20

"בצלם" / מר רון דחאי

תגובת דובר צה"ל לדו"ח "בצלם"

שלום רב,

להלן תגובת דובר צה"ל לדו"ח "בצלם" בנושא אכיפת החוק והסדר על אזרחים ישראלים בשטחים:

בהתאם לתלוקת האחריות בין גורמי הביטחון השונים, האחריות לאכיפת החוק והסדר כלפי ישראלים, באשר הם, היא על משטרת ישראל.

יחד עם זאת, באותם מקרים בהם אין משטרת ישראל נכחת בשטח, או שמסיבת אחרת אין המשטרה מסוגלת לממש אחריותה האמורה, מונחים חיילי צה"ל לפעול למניעת עבירות, תוך העברת המקרה, בהקדם האפשרי, להמשך טיפול ע"י המשטרה.

הדו"ח שהוגש על ידי ארגון "בצלם" ארוך, מפורט וכולל מקרים רבים. מאחר שהארגון הקצה אך יומיים למתן תגובת צה"ל לא ניתן היה להתייחס למקרים המפורטים בו. בכוונת גורמי צה"ל ללמוד את הדו"ח לעומקו, בתאום עם רשויות אכיפת החוק. לאחד קבלת תוצאות תחקיר האירועים המוזכרים נעביר התייחסות נרחבת לדו"ח.

בברכה,

אפרת	שגב,	רב-סדן
ראש	מדור	סינוע
ב /	אמר	טו